

Particuliere zuivelindustrie FRIESLAND

**Friese Zuivelvereniging 1946
Ned. Ver. van Melkcontrole 19xx**

Inhoud

Lijst particuliere zuivelindustrie Friesland

Knipsel	Bron			
		Xxx / 1930 / 1935 / 1940 / 1950 / 1955 / 1960 / 1965 / 1970 / 1975 / 1980 / Bijlagen		
1879				
1879-02-08	AHb			
1879-05-19	LC	Veenwoude eerste zuivelfabriek Friesland		
1882	LC	Eerste knipsels Nederlandsche Mij. Kaas- en Boterfabrieken – KNM		
1905				
1905-06-27	LC	Engelsche landbouwjournalisten bij Hollandia te Bolsward.		
1906-07-27	LC	St. Nicolaasga 'Eensgezindheid' overgenomen door Hollandia		
1912		Opkomst Lijempf – lijst		
1930				
1934-11-02		Sluiting KNM Wommels		
1935				
1937-11-24	LC	Het 25-jarig bestaan van de „L.IJ.E.M.P.F.		

1940				
1940-10-04	NvF	Jubileum zuivelfabriek te Surhuisterveen. Boterkooper 25 jaar eigenaar.		
1946				
1947				
1947-12-13	FDa	Verg. Ned. ver. voor melkcontrôle: De betaling der melk naar kwaliteit		
1949				
1949-03-19	LC	Verslag verg. FZV: Geen pessimisme in de zuivelwereld		
1950				
1950-02-18	LC	Verg. FZV.: Zelfstandige boeren zijn geen profiteurs en parasieten		
1953				
1953-03-07	LC	Verslag verg. FZV: Kwaliteitsbetaling van melk wettelijk in voorbereiding		
1953-11-21	LC	Vergadering: Ned. Ver. voor Melkcontrole sprak over Lijempf-fabrieken		
1954				
1954-03-12	LC	C.B.T.B. acht zijn voorzitter de man voor Landbouwschap		
1954-09-23	LC	Veertig jaar boerencontrôle op particuliere zuivelfabriek		
▲				
1955				
1955-11-15	LC	CCF koopt zeven Lijempffabrieken	Conc	
1955-11-28	LC	Veel Lijempf-melk in particuliere sector	Conc	
1955-12-03	LC	DE VEEMARKT opmerking over Lijempf fabrieken	Conc	
1955-12-17	LC	Vergadering: Ned. Ver. voor Melkcontrole sprak over Lijempf-fabrieken		
▲				
1956				
1956-03-03	LC	Verslag verg. FZV: Geen mogelijkheid en geen middel tot hogere melkprijs		
1956-11-17	LC	Verslag ver, NVVMC: melkcontrole is niet in de verdrukking gekomen		
▲				
1957				
1957-02-14	LC	Hollandia-concern - 75 jaar in condens - verwerft praedicaat „koninklijke“		
1957-03-09	LC	Verslag verg. FZV: De particuliere zuivel straks uitbetaling naar eiwit?		
1957-07-05	LC	Platina jubileum 75 jr geleden stichtte KNM de eerste grote zuivelfabrieken		

1957-07-06	LC	K.N.M. herdacht 75-jarig bestaan		
1957-10-12		Veemarkt over particuliere Nestlé Gerbrandie enz	MAP	
1957-11-09	LC	Verslag verg. NVVMC: Opening uniek eiwitlab		
▲				
1958				
1958-02-22	LC	Verslag verg. FZV: Nog geen uitbetaling van melk naar eiwitgehalte		
1958-11-01		Veemarkt over particuliere Nestlé Gerbrandie enz	MAP	
▲				
1960				
1960-10-11	NvhN	Kort geding N.V. Lijempf tegen Verenigde Zuivelfabrieken	Lijempf	
1960-11-01	NvhN	Leeuwarder president ontzegt Lijempf vordering tegen Ver. Zuivelfabrieken	Lijempf	
1960-11-11	NvhN	Lijempf verklaart: Geen samenwerking maar medewerking bij verkoop	Lijempf	
1960-11-26	LC	KNM-zuivelfabriek Nijega (9) stopt binnenkort	Conc	
1960-12-03	LC	<i>Lankhorst-Osingahuizen</i> kreeg 75 pct van Nijega	Conc	
1961				
1961-12-20	LC	KNM-Bolsward over naar Hollandia		
▲				
1962				
1962-01-06	LC	DE VEEMARKT: ...Over <i>Hollandia</i> en <i>KNM</i> zuivelfabrieken...	Conc	
1962-03-19	LC	Concentratiegolf bestormt Friese zuivelindustrie, particuliere ging voor		
▲				
1963				
1963-11-30		DE VEEMARKT: Speculaties omtrent zuivelindustrie	Conc.	
1963-12-11	LC	Luinjeberd: enkele boeren brachten na sluiting melk naar Scharsterbrug		
▲				
1964				
1964-05-15	LC	Reorganisatie bij KNM-zuivelfabriek te IJsbrechtum (5)	Conc	
1964-09-14	LC	Boterkooper zet Surhuisterveen Oostermeer en Noordwijk stop		
1964-11-21	FKo	Veel melkleveranciers op 50 jr.-receptie van NVvMC		
▲				
1965				
1965-05-17	LC	Zestien boeren van Koudum en Warns uit coöperatie.	Conc	
1965-11-25	FKo	Melk van „ <i>De Eendracht</i> ” Delfstrahuizen is verdeeld over 4 fabrieken		
▲				

<u>1970</u>				
<u>1973-04-13</u>	LC	Div. knipsels Lijempf, aandelen overname door Wessanen		
<u>1975</u>				
<u>1976-03-16</u>	LC	H. Boterkooper (88) - bekend man in de zuivel - overleden		
<u>1979-05-02</u>	LC	Oud-directeur Jan Anema (82) van „Freia” Veenwoude overleden		
<u>1980</u>				
<u>1984-06-02</u>		Over L.IJ.E.M.P.F. en andere particuliere zuivelfabrieken	Lijempf	
▲				
<u>BIJLAGE</u>				
<u>N</u>				
<u>bijlage-01</u>		N.V. Koninklijke Nederlandsche Mij. van Kaas- en Roomboterfabrieken		
<u>bijlage-02</u>		De N.V. "Normandia" Sneek		
<u>Bijlage-3</u>		Lijst part. Zuivelfabrieken Friesland		

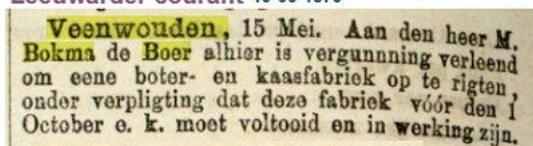
1979

1879-02-08 Hardegarijp plan voor oprichting boter- en kaasfabriek

1879-05-19 Veenwouden eerste zuivelfabriek Friesland

Leeuwarder courant 19-05-1879

1882 Nederlandsche Maatschappij voor Kaas- en Roomboter-Fabrieken

1e en 2e zuivelfabriek te Bolsward en Sneek

Leeuwarder courant 14-04-1882

— Eenige heeren hebben een vennootschap gevormd met een kapitaal groot f 600,000, om daarvoor in ons land op te rigten twaalf roomboterfabrieken, te beginnen te Sneek en Bolsward. De heer J. Th. Waller, van Anna Paulowna, is met de hoofddirectie belast.

Leeuwarder courant 26-04-1882

— Naar wij uit goede bron vernemen, is door de Maatschappij voor het stichten van boterfabrieken in ons land in de nabijheid van Sneek een terrein aangekocht, waarop eene der fabrieken zal verrijzen.

Leeuwarder courant 09-10-1882

De Nederlandsche Maatschappij van KAAS- en ROOMBOTER- FABRIEKEN

berigt bij deze aan Heeren Veehouders in de omstreken van Sneek en Bolsward, dat zij zich, tot het sluiten van Contracten voor levering van MELK aan hare Fabrieken, kunnen vervoegen bij H. H. VAN DER WERF te Bolsward.

Leeuwarder courant 14-07-1882

AANBESTEDING.

De Nederlandsche Maatschappij voor Kaas- en Roomboter-Fabrieken is voornemens op Donderdag den 27sten Juli e.k., 's middags 12 uur, in het Koffiehuis de Nieuwe Doelen te Sneek, in twee perceelen en in massa, aan te besteden:

1. Het bouwen van een KAAS- en ROOMBOTER-FABRIEK bij Sneek.
2. Het bouwen van een dergelijke FABRIEK te Bolsward, beiden met bijbehorende werken, als: IJshuis, Pakhuis, Woning, Machinekamer en Ketelhuis, Regenbakken enz. enz.

Het bestek met de situatie-teekeningen is van Maandag den 17n Juli e.k. af, tegen betaling van f 1.50, verkrijgbaar bij den Architect A. BREUNISSEN TROOST te Sneek, en ligt met de teekeningen ter visie in het voornoemde Koffiehuis.

1886 Plan voor coöp. zuivelfabriek in Warga

Nieuws vd Dag 1886-04-10

Te Warga bestaat het plan eene stoom-zuivelfabriek op te richten en te exploiteeren. Volgens de concept-statuten heeft men eene som van f 30,000 daarvoor te leenen. Reeds werd door een aantal landbouwers in en nabij Warga f 9000 toegezegd, terwijl ook enkele landeigenaren zich genegen hebben verklaard, in de te sluiten leening deel te nemen. Door de oprichting hoopt men den boeren een zoo hoog mogelijken prijs voor de melk te geven; vandaar dat in de concept-statuten eene bepaling is opgenomen, dat 80 pCt. der winst van de fabriek zal worden uitgekeerd aan de melkleveranciers, ieder naar gelang der geleverde hoeveelheid melk.

1887 Stoom-zuivelfabriek in werking

Algemeen Handelsblad 1887-03-21

De Coöperatieve stoom-zuivelfabriek te Warga is voor eenige dagen in werking gesteld. Van omstreeks 800 runderen is de melk toegezegd. Aan het hoofd staat een directeur, dan volgen een boekhouder, een botermaker, een machinist-stoker en het noodige getal werklieden.

3e 1888 fabriek Oosterlittens

Leeuwarder courant 27-04-1888

OPENBARE AANBESTEDING.

DE DIRECTIE der *Nederlandsche Maatschappij voor Kaas- en Roomboterfabrieken*, gevestigd te Harlingen, zal op Woensdag den 9en Mei 1888, des namiddags ten half twee uur, in een der Lokalen van het Koffiehuis „de Korenbeurs” van Mej. de Wed. FEKKES te Harlingen, aanbesteden:

Het **bouwen** van eene KAAS- en ROOMBOTERFABRIEK met MACHINE- en KETELHUIS, SCHOORSTEEN, IJSPAKHUIS en verdere bijbehorende werken te **Oosterlittens**, Friesland.

Het bestek en de teekeningen zullen van af den 28en April ter inzage liggen in voornoemd Koffiehuis en in dat van den Heer POSTMA te **Oosterlittens**. Verder zijn zij tegen betaling van f 4 per stel verkrijgbaar bij een der Directeuren, den Heer D. HARMENS te Harlingen en bij de Heeren ELLERMAN, HARMS & Co., Rokin 2 te Amsterdam. (Franco per post f 4.15).

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Ondergeteekende, Architect te Haarlem.
Haarlem, 20 April 1888.
L. I. RITTER;

1892 Wommels Coöp en KNM fabriek (1892-1934)

Leeuwarder Courant 1892-02-23

Wommels, 18 Febr. In eene gisteren alhier gehouden bijeenkomst van veehouders uit Wommels en omstreken is besloten alhier eene coöperatieve zuivelfabriek op te richten. Een voorloopig bestuur werd reeds benoemd.

Leeuwarder Courant 1893-04-21

Wommels, 18 April. Heiden is de coöperatieve stoom zuivelfabriek alhier in werking gesteld. Het getal doelhebbers is thans reeds geklommen tot 47 met niet minder dan 1200 koeien. Naast de coöperatieve werkt de fabriek der Maatschappij, waar dagelijks overeens ruim 40 grootere en kleinere veehouders de melk aanvoeren.

Leeuwarder Courant 1896-03-12

Wommels, 10 Maart. Als bewijs hoe gedurende de laatste drie jaren de fabriekmatige zuivelbereiding zich ook in deze streken uitbreidt, moge dienen, dat met Mei e.k. aan de coöperatieve-stoomzuivelfabriek alhier de melk zal worden verwerkt van $\pm$ 1800 koeien. De dagelijkse levering aan de fabriek wordt dan geraamd op 30.000 L. van ruim 100 leveranciers, verdeeld over de dorpen Wommels, Kubaard, Oosterend, Tzum, Burgwerd, Waaxens, Lollum, Spannum en Edens. Boven genoemd getal koeien is dan zeker ook het grootste getal, dat in deze provincie voor de fabriekmatige bereiding der melk aan eene coöperatieve fabriek is ingeschreven. Bovendien wordt aan de alhier bestaande fabriek der „Maatschappij van kaas- en roomboterfabrieken in Nederland” nog de melk van $\pm$ 1000 koeien verwerkt.

Leeuwarder courant 03-03-1892

Wommels, 29 Febr. Door de „Nederlandse Maatschappij tot oprichting van kaas- en roomboterfabrieken” is alhier een terrein, groot 2 pondemaat, aangekocht voor het stichten van eene kaasfabriek. Zoo zal onze plaats waarschijnlijk eerlang in het bezit komen van twee fabrieken, daar ook veehouders van Wommels en omstreken plan hebben eene coöperatieve zuivelfabriek op te richten. 't Kan evenwel ook zijn, dat eene dergelijke fabriek te Oosterend, als zijnde meer in het centrum der veehouders gelegen, wordt geplaatst.

Leeuwarder Courant 1892-04-29

— Het bouwen der boterfabriek te Wommels is gegund aan K. J. Kalt te Heerenveen. voor de som van f 24,577.

1905

Leeuwarder Courant 1905-06-27

Engelsche landbouwjournalisten bij Hollandia te Bolsward.

Men schrijft ons nader uit Bolsward, d.d. 25 Mei

Ter aanvulling van ons telegraphisch bericht omtrent liet bezoek der Engelsche journalisten aan de fabriek van gecondenseerde melk ~Hollandia" alhier moge nog het volgende dienen:

Na de ontvangst door de directie der fabriek werd het gezelschap geleid naar een der eetzaalen van het personeel en door een der directeurs -■ den lieer Hummelirek .Ir. — in het Engelsch als \ olgt toegesproken:

ar, ii.:

Voor dat wij onze ronde door de fabriekslocalen beginnen, hoop ik. dat u me een paar oogeublikken wilt schonken, in de eerste plaats, om u een hartelijk welkom toe te roepen in Bolsward, in de tweede plaats om de Friesche Maatschappij van Landbouw dank te zeggen voor de gelegenheid, die zij ons gegeven heeft, u hier in onze fabriek te ontvangen. IL; ons aangenaam zyn. u een kijkje te geven over het groote geheel en wij zullen pogen u de volledigste verklaringen te geven, opdat ge van hier zult ?gaan met indrukken, die u in staat zullen stellen het Britsche publiek de meest volledige inlichtingen te verschaffen omtrent reinheid, zuiverheid en herkomst van drie belangrijk» artikelen hunner dagelijksche voeding, n.l. gecondenseerde melk, boter en k

„Onze maatschappij was de eerste in ons land, die een fabriek voor gecondenseerde melk oprichtte en wel in ISSI te Ylaardingen in de provincie Zuid-Holland. Als stichters van die industrie in Nederland, zij u wij in het bijzonder trotsch op het goede onthaal van dit artikel op de Engelsche markt en zijn we niet minder verlangend, dit eens te kunnen zeggen van de Hollandsche boter en kaai. Het is de hartelijke wensch van alle eerlijke fabrikanten, een goed artikel te l' veren en het als zooduttii^erkend en geapprecieerd (e- zien. Wij vertrouwen, tint wij. met de hulp onzer regeering, die en-, sinds verleden jaar bijstaat met hare officieele controle, op den rechten ww^ zijn en hopen ten eerste, dat uw bezoek aan ons land er toe zal bijdragen, om van de zijde van het Britsche publiek de gewenaechte appreciatie te zien voor ons streven om zuivere waar te leveren niet alleen, maar de zekerheid daarvan te geven. En nu M. il., verzoek ik u don voorzitter van de Maatschappij van Landbouw met zeven Engelsche heeren onzen directeur te willen volgen en de overige hoereu om nee te, willen gaan met onzen adj.-directeur en onzen administrateur."

Aan dit verzoek werd gevolg gegeven en achtereenvolgens de volgendeafdeelingea bezocht: 1. de afdeeling, waar de melk wordt ontvangen en de monsters voor liet onderzoek genomen. het lokaal waar de melk, welke voor de botermakerij is bestemd, langs mnchinalon weg WOth ontroomd, die room verder behandeld, gekamd, wordt; de boterl.owerking, verpakking in vaten kisten en rollen, voor de verzending gereed gemaakt. . 2. Het verdampen van de melk. In O*M afdeeling wordt de melk gepasteuriseerd, bereid en gereedgemaakt voor het indampen ; afgekoeld en in bussen gedaan; die bit. >ion, van etiquettes voorzien, ingepakt, en zoo noodig in het magazijn gebracht. Opmerking verdient zeker, dat de verscho melk, welke bij het begin van het bezoek in ontvangst werd genomen, reeds geheel gereed ingepakt was in bussen en kisten toen het bezoek was afgelopen, 51. Een zeer interessante afdeeling, n.l. de modern ingerichte kaasmakerij. Daar werden bezichtigd: het koellokaal voor de verscho melk. de kaasmakerij, de pekelaar, het magazijn voor kaasrijping en het groote magazijn, terwijl daarna in oogenschouw weiden genomen de groote ijshuizen met koude werkkamers en borgplaatsen voor de verpakte boter. 4. Het bezoek strekte zich verder uit tot de volgende onderafdelingen: machinekamer, die met recht een toonstelling.safdccliiig m.ig worden genoemd, ketelhuis, reparatiewerkp. en de g: o!e p-ikhui/.en, waar de winter voor, worden jggelegd. 5. De timmerwerkplaats, een ruim lokaal, waar de onderscheidene bewerkingen voor het vervaardi-

gen van boterkisten, tonnen en ki voor melkemballage plan ti, l>l, n. 6. De groote blikfabriek, oon bij/onder merkwaardige werkplaats, waai 1., buajea de gecondenseerde melk, ten getale van 60 per dag, worden gomaakt. liter zag men do kisten blik binueri komen en nadat zij v gereinigd, in 10 bo- werkingen tot bussen fabriceeren.

Do directie gaf overal de uoodige aanwij/.iugen en inlichtingen en wees nog op de gunstige liggiug der fabriek aan den hoofdweg en aan het vaarwater, ca met tramverbiudiug direct in de fabriek, zoodat de transportgelegen- h, id voorzeker op de meest gunstige wijzeis verzekerd. Ten slotte keerde het gezelschap in het schaftlokaal terug, waar hun door rHollandia's mannenkoor" het Engel seh volkslied on het

Wilhelmus werd toegezongen. Blijkbaar waren de gasten ten /.eerst» voldaan over de hartelijke' ont- vangst. Do heer dr. Fream, correspon■' van de Tinus, sprak een woord van dank en onder een dave- rend hoera ! werd vervolgens afscheid genomen.

Leeuwarder Courant 1906-07-27

Wending in het zuivelbedrijf in Friesland.

St. Nicolaasga '*Eensgezindheid*' overgenomen door Hollandia

Men schrijft uit St. Nicolaasga: Om zoo te zeggen gaat het zuivelbedrijf in onze provincie zijn derde stadium in. We bedoelen dit aldus: Vroeger bereidden de boeren zelve hun melk tot boter en kaas. Toen kwamen de fabrieken en namen hun dat werk tot gemak en voordeel beide uit handen en thans komt nogmaals wijziging in het bedrijf, doordat in sommige fabrieken de melk niet meer uitsluitend in boter en kaas wordt omgezet, maar van een deel der aangevoerde zuivel z.g. gecondenseerde melk wordt geproduceerd.

De *maatschappij Hollandia* doet dit in hare fabrieken te **Bolsward** reeds geruimen tijd en voor kort is er, naar we meenen, door de firma van den Bergh Limited van Rotterdam een filiaal te Leeuwarden opgericht, waar ook in dezen geest gewerkt wordt of zal worden. Dat waren dan echter tot nu toe ook de eenige inrichtingen in dit soort, doch thans is de *Mij. Hollandia* voornemens haar bedrijf in deze richting uit te breiden en heeft met dat doel aangekocht de zuivelfabriek „*Eensgezindheid*” alhier, welke daartoe verbouwd en vergroot zal worden, terwijl voorts meer personeel noodig zal zijn, zoodat we zeker ook met recht mogen zeggen, dat deze wijziging en uitbreiding der nijverheid den bloei onzer plaats niet weinig zal bevorderen.

1912

1912 NV Lijempf

Voorlopige lijst

	1912	mrt. 1955	nov. 1970	Sluiting	
Friesland					
Anjum	x			1926	1912 Ingebracht f 29.100
Augustinusga	x			1969	1912 Ingebracht f 14.000
Berlikum		X 3)		1967	1916/ Swart's Bleef lang ontvangstation
Dokkum		X 3)		1955	1916 nw fabr. Sluiting; Anjum, Metslawier, Dokkum (Helder)
Drachten	x		x	1970	1912 Ingebracht f 17.000
Fr. Palen				???	1946 L
Kootstertille				1920	Verkoop fabriek 1920
Leeuwarden	x			1986	1912 Ingebracht f 125.000
Leeuwarden					1916 Melkinr. Swart's
Metlawier				1926	Tot 18-9-1915 NV. Swart's zie LC 1940-04-30
Oenkerk	x			1913	1912 Ingebracht f 8.000
Sloten		X 3)		1959	ca. 1935 / 1n 1958 Veevoederfabriek
Suameer				1931	1912 Ingebracht f 15.000
Tjummarum	x			1915	1912 Ingebracht f 7.000
Wolvega		X 3)		1959	ca 1935 / 1957 Rivella fabriek
Workum		X 3)		1955	1939 L / was Tjebbes en Co.
Groningen					
Adorp					
Briltil			x	1970	
Doezum	x		x	1977	1912 Ingebracht f 20.000
Groningen		X 2)		1956	1929 bouw melkinrichting - 1e dir. R. Wijbenga
Groningen		X 2)			1929 bouw filiaal - 1e beheerder T. Werkhoven
Grootegast				????	
Sappemeer		X 2)		1942	
Tolbert			x	1970	Nw fabriek in 1915
Winsum			x	1976	
Zuidhorn				????	
Overijssel					
Steenwijkerwold		X 3)		??	
Kuinre		X 3)		??	1935
Kampen				Heden	
N-Holland					
Den Burg	x				1912 Ingebracht f 6.000 / weer verkocht
Alkmaar (Crema)		X 1)			1951 4) /1946 L vd Werf blz 32
Hoorn (Horna)		X 1)			1951 4) /
Ursem					1951 4) /April 1970 naar Noord-Holland GA.
Uitgeest					???

- 1) Melkinrichting Crema (Alkmaar) en Horna (Hoorn) gaan 13-04-1955 naar Melco (Noord-Holland GA.
- 2) Melkinrichtingen per 26 nov. 1955 door Domo Beilen overgenomen
- 3) Vijf Lijempf Fabrieken door CCF overgenomen
- 4) Vanaf 1951 werd Lijempf mede eigenaar en ontstond er een *samenwerking LC 21-11-1952*

1930

1931

1932

1933

1934

1934-11-02 Sluiting KNM Wommels

Leeuwarder courant 02-11-1934

Plannen een zuivelfabriek stop te zetten.
Wommels, 1 November. Sedert eenige dagen was het bekend, dat al het personeel van de **zuivelfabriek te Wommels** geëxploiteerd door de N. V. Koninklijke Nederlandsche Maatschappij van Kaas en Roomboterfabrieken aanzegging had gekregen, dat het met 14 dagen ontslag zou kunnen krijgen. De geruchten dienaangaande hebben thans vastere vorm aangenomen, doordat het plan bestaat om de fabriek over enkele dagen voorloopig geheel stop te zetten. Nadat van deze massale ontslag aanzegging werd kennis gedragen zijn door burgemeester en wethouders dezer gemeente in samenwerking met een commissie uit de melkleveranciers besprekingen gevoerd met de directie der Maatschappij fabrieken in Friesland om daarbij voor het behoud van de fabriek te **Wommels** te pleiten en zoo dit niet mogelijk is de melkontvangst hier te behouden, zulks in het belang van de gemeente en niet minder in dat van de arbeiders. Verder kan nog worden vermeld, dat over deze aangelegenheid door de melkleveranciers nog een vergadering zal worden belegd op a.s. Maandag bij den heer Struiksma te **Wommels**. Bij volledige stopzetting van de fabriek zal een en twintig man personeel worden ontslagen, waaronder 15 gehuwden.

Leeuwarder nieuwsblad 19-11-1934

De zuivelfabriek te Wommels.
WOMMELS, 14 Nov. Waren de verwachtingen aangaande de **zuivelfabriek** der K.N.M. enkele dagen geleden van dien aard, dat van stopzetting nog niet kon worden gesproken, wegens 't vervoer der melk naar diverse fabrieken, zelfs naar Vlaardingen, thans schijnt dan toch de catastrofie voor het dorp en niet het minst voor de direct betrokkenen te zijn gekomen, daar voorloopig de melk niet meer te **Wommels** zal worden ontvangen, doch terstond van den boer naar naburige fabrieken zal worden vervoerd. Niettegenstaande dit feit was de directie zoo reëel eenige leden van 't personeel naar andere fabrieken over te plaatsen. Enkele jongeren kregen ontslag. Ten aanzien der overige werkkrachten werd nog geen beslissing genomen. Wat overigens de bedoeling der hoofdbestuurders is, hierop kan nog geen afdoend antwoord worden gegeven.

1935

1936

1937

Leeuwarder Courant 1937-11-24

Het 25-jarig bestaan van de „L.IJ.E.M.P.F.

Een onderhoud met Ir. A. Cats

In een eenigszins afgelegen stukje Leeuwarden - men kan er niet komen zonder via een particulieren overweg den spoorweg te zijn gepasseerd - liggen de centrale gebouwen van de L.IJ.E.M.P.F., één der grootste ondernemingen van de particuliere zuivelindustrie in het Noorden van ons land. Dertien, voor het overgrote deel zeer moderne zuivelfabrieken in Friesland, Groningen en Overijssel, worden door haar geëxploiteerd.

Leeuwarder Courant 1937-11-24 F

Weinigen zullen vermoed hebben, dat, toen de Groningsche groot-industrieel J. E. Scholten in 1911 de bij onze oudere lezers nog wel in het geheugen liggende **Leeuwarder** Stroocartonfabriek kocht, hier een bedrijf zou verrijzen, dat een der belangrijkste van Friesland zou worden.

't Begin leek zoo bescheiden. Weliswaar had om der meest bekende groot-industrieelen van ons land

de zaak in handen genomen, maar toch, een voormalige stroocartonfabriek, waar men de machines had omgebouwd om melkpoeder te maken en enkele zuivelfabriekjes in de provincie, n.l. **Anjum, Drachten, Den Burg** (Texel), **Tzummarum, Suameer** en **Oenkerk**, samen ter waarde van f 81.000,-- wat moest daar uit groeten?

Dat er iets uit groeide, is vooral het werk geweest van den eersten directeur, den heer J. F. Huttinga, die spoedig begreep, dat men van het oorspronkelijk plan: verwerking van melk hoofdzakelijk te **Leeuwarden**, af moest wijken.

Toen kwam men tot den volgende opzet, welke tot op den huidigen dag is blijven bestaan en die de onderneming tot grooten bloei heeft gebracht.

Een hoofdbureau werd gevestigd te **Leeuwarden**, van waaruit hoofdadministratie, geldelijk beheer, handel, inkoop van alle benodigdheden, reparaties van machines en gereedschappen, de noodig gebleken ombouw der fabrieken enz. kon worden bestuurd en waardoor de in de provincies liggende fabrieken, dus enkel behoefden te zorgen voor het verwerken van de grondstoffen tot de best mogelijke producten.

Toen de heer Huttinga zijn directeurschap aanvaardde, werd in de Lijempf-fabrieken 17.000.000 kg melk per jaar verwerkt en toen hij op 31 December 1927 zijn directeurschap neerlegde, was dit cijfer gestegen tot 91.000.000 kg.

Met zijn opvolger, ir. A. Cats, hadden wij dezer dagen een onderhoud over de oprichting, de uitbreiding en den tegenwoordigen toestand van de Lijempf-fabrieken, waarvan wij hieronder slechts enkele momenten kunnen aanstippen.

In den loop der eerste jaren werden eenige fabrieken als minder passend in het geheel, gesloten, andere werden uitgebreid en gemoderniseerd. Ook werden er nieuwe fabrieken aangekocht. Te **Leeuwarden** verrees een ijsfabriek, oorspronkelijk met de bedoeling om naar de fabrieken in de provincie het noodige koelingsijs te sturen. Doch toen men het beter oordeelde om in de fabriek zelf voldoende koel-installaties aan te brengen, besloot men via de Ijsfabriek de stad en omving van ijs te voorzien. Nog leeft deze ijsfabriek in den naam der N.V., n.l.: „Leeuwarder IJs- en Melk-Producten-fabrieken" (Lijempf) .

Concentratie en uitbreiding.

Reeds dadelijk bij de oprichting had men de fabriek op **Texel** als niet passende in het concern van de hand gedaan. In 1913 werd als eerste der aangekochte fabrieken, die te **Oenkerk** gesloten. De melk werd ter verwerking naar elders gezonden.

In 1915 volgde sluiting van het fabriekje te **Tzummarum**. In hetzelfde jaar werd in den Bouwhoek van Friesland het operatieterrein van de onderneming aanmerkelijk uitgebreid door den aankoop van N.V. Swart's Zuivelfabrieken, waardoor de Lijempf eigenares werd van de fabrieken te **Berlikum, Metslawier**, de melkinrichting in de **Elizabethstraat** te **Leeuwarden** en een winkoelhuizing aldaar.

Reeds voor dezen aankoop, hadden wij, aldus de heer Cats, ons oog op deze streek van Friesland laten vallen en terrein bij **Mooie Paal** aangekocht, ten einde hierop een fabriek te bouwen. Wij wisten, dat men in deze streken nog al - wat wij tegenwoordig zouden noemen - coöperatieschuw was en bovendien breidde de veehouderij zich uit. Door den aankoop van Swart's Zuivelfabrieken was

het niet noodig op de terreinen te Mooie Paal een fabriek te bouwen.

De groei van **Berlikum** heeft heelemaal beantwoord aan onze verwachtingen. **Berlikum** is geworden tot de fabriek met waarschijnlijk het grootste melkresort in ons land. Het ontvangt melk van dat deel van Friesland, dat ligt boven de lijn Afsluitdijk-Leeuwarden en telt bovendien ook nog leveranciers in den **Wieringermeerpolder**.

Ook de aankoop van de fabriek te **Winsum** (Gr.) beteekent een belangrijke uitbreiding. In de laatste jaren hebben wij ook vasten voet gezet in den Zuidwesthoek en den Zuidoosthoek, welke wij tot dusver ongemoeid hadden gelaten. Immers hier bestond naast de coöperatieve een goed ingerichte particuliere zuivelindustrie (Hollandia en de Koninklijke).

Doch door crisismoeilijkheden gedreven zocht de N.V. te **Sloten** aansluiting bij ons. Zoo ook de particuliere fabriek te **Wolvega** en **Kuinre**. Intusschen waren er nog enkele fabriekjes gesloten. Thans werken wij te **Augustinusga**, **Berlikum**, **Dokkum**, **Drachten**, **Leeuwarden**, **Sloten**, **Wolvega**, **Zuidhorn**, **Doezum**, **Groningen**, **Tolbert**, **Winsum** (Gr.) en **Kuinre**.

De toekomst

En nu, zoo vervolgde de heer Cats, de toekomst. Deze zien wij vol vertrouwen tegemoet.

Onze Vennootschap staat sterk door de voorzichtige financieële politiek, terwijl bovendien de sterk gedifferentieerde opbouw van hare bedrijven het haar mogelijk maakt op ieder gebied van de zuivelbereiding werkzaam te zijn en zich daardoor bij haar fabricage-schema te richten naar datgene, wat voor de markt het meest gevraagd wordt. Wij stellen ons voor, en het is ook onze bedoeling, dat wij op deze wijze voortgaan onze Vennootschap een waardige plaats te verschaffen in de Nederlandsche zuivelbereiding.

Onze Vennootschap heeft haar recht van bestaan bewezen, dat vooral door hen, die op coöperatieven grondslag werken, op theoretische principes wordt ontkend. Wij meenen echter, dat de wijze, waarop wij in onze Vennootschap werken voor de Nederlandsche zuivelbereiding en ons in dienst stellen van den boerenstand, juist is en overeenkomt met de verhoudingen, zooals die in het bedrijfsleven dienen te zijn. Deze opvatting achten wij beter dan die, welke heeft post gevat bij de coöperatieve zuivelbedrijven en welke laatste ten slotte haar heil zoekt in een ver doorgevoerde verticale concentratie, waarbij de boer gebonden wordt voor vrijwel zijn geheele leven aan voor hem ondoorzichtige ondernemingen, waarvan hij de risico's moet dragen, waaraan hij een deel van zijn tijd moet geven, in plaats van zich te kunnen toeleggen op, en zich te specialiseeren in datgene, wat voor hem het allerbelangrijkste is, zijn boerenbedrijf.

Wij eerbiedigen natuurlijk de opvattingen van hen, die in deze coöperatieve zuivelbereiding heil zien, doch wij zouden zeer gaarne zien - en daar ontbreekt dikwijls nog zooveel aan - dat ook onze opvattingen door onze tegenstanders werden geëerbiedigd. Wij zijn overtuigd, dat indien ieder werkt op zijn eigen wijze en zoekt het beste te geven wat in hem is voor de Nederlandsche zuivelbereiding, wij een grooteren dienst aan den lande en speciaal aan de boeren bewijzen, dan door volkomen noodeloozen en onvruchtbaren strijd, uitsluitend ter wille van den strijd zelve.

Niet dat wij dien strijd vreezen. Het is duidelijk dat dit onnoodig is. Wij beschikken over 13 bijna alle geheel modern ingerichte fabrieken; alle takken der zuivelbereiding zijn ons eigen; de afzet van onze producten naar de verschillende landen en werelddeelen is verzorgd en wordt evenals de bereidingsmethoden en kwaliteiten nog steeds meer geperfectioneerd

Wij beschikken over een staf van meerendeels in ons bedrijf opgegroeide ontwikkelde medewerkers; een goed toegerust laboratorium voor bedrijfs- en wetenschappelijk onderzoek staat ons ten dienste; kortom wij hebben ons er op ingericht om te behouden de plaats die wij hebben, om die te verbeteren, te verstevigen en te vergrooten.

Lanital-melkwol.

Natuurlijk lieten wij deze gelegenheid niet onbenut den heer Cats te vragen naar de bekende kwestie van de bereiding van melkwol (lanital) uit caseïne.

Toen ik indertijd met de Lanitalgeschiedenis begon, aldus de heer Cats, waren mijn verwachtingen buitengewoon matig. Eerlijk gezegd beschouwde ik het als een Italiaansche sanctiepolitiek. De vooruitgang van de melkwolfabricage gedurende het laatste half jaar hebben mij echter van dit zeer gereserveerde standpunt afgebracht. Ik zie nu in de lanital een stof, welke in de toekomst een plaats van betekenis zal innemen niet alleen als vervanger van wol, maar ook wegens haar bijzondere eigenschappen een geheel eigen plaats. De moeilijkheid is echter aan grondstof te komen, daar de organisatie van de grondstoffenvoorziening hier veel moeilijker is dan bevoorbeeld bij de kunstzijde, die op hout is aangewezen.

In de toekomst speelt de grondstofvoorziening een rol van betekenis welke op het oogenblik dan ook onze grootste en onverwijlde aandacht vraagt. Onze Maatschappij, die van de textiel-caseïne-fabricage een belangrijke versterking verwacht, zoowel van hare eigen positie als van die der Nederlandsche zuivelbereiding in het algemeen, heeft zich voor deze fabricage op grooten schaal ingericht. Reeds vier fabrieken werken dag en nacht zonder onderbreking aan de bereiding der grondstof voor de Lanital volgens geheel omgewerkte bedrijfsmethoden en in den aanstaanden zomer zal dit aantal tot zes worden uitgebreid. Wegens de onmogelijkheid om op het oogenblik in Nederland een melkwol-industrie te stichten, wordt deze grondstof voorloopig nog uitgevoerd.

De N.V. „H.I.M.C.A." (Hollandsche Industriele Maatschappij voor Caseïnebereiding), die met onze medewerking en die van de Snia Viscosa, den heer Ferretti en de N.V. Leo de Winter en Co. is opgericht, speciaal als houdster der licentie van de patenten Ferretti voor de fabricage van deze caseïne en melkwol, heeft haar handen vol met de uitvoering van haar programma.

Met meerdere fabrieken zijn reeds contracten afgesloten betreffende de bereiding van textiel-caseïne. Het verheugt ons, dat zoowel coöperatieve als particuliere bedrijven zich daaronder bevinden, want wij achten deze nieuwe tak van industrie, dit nieuwe afzetgebied, voor onze zuivelindustrie van zooveel belang, dat deze niet gereserveerd mag worden voor een bepaalde groep.

Jammer, dat wij van de Coöperatie over de geheele linie niet die medewerking hebben, welke wij meenen te mogen verwachten. 't Gevolg kan wel eens zijn, dat het buitenland niet wacht tot dat in Nederland de strijd tusschen coöperaties en particulier bedrijf is uitgebokst, maar dat men naar andere zuivellanden omziet om aan grondstof te komen, wat voor ons land, dat geen voldoende plaats heeft om zijn ondermelk goed renderend aan te wenden, te betreuren zou zijn. Hoe het ook zij, er zijn waarborgen, dat de Lijempf alle profijt zal hebben, welke ervan te trekken valt.

En hiermede eindigde ons onderhoud, dat ongetwijfeld belangwekkend was. Want hoe men ook tegenover de kwestie coöperatie-particuliere zuivelindustrie mag staan, na de uitingen van de heeren Kooistra en Posthuma bij het veertigjarig bestaan van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken, is het interessant ook eens te hooren wat de leider van een der groote particulierezuivel-bedrijven in ons land over allerlei zuivelproblemen had te zeggen.

Maandag a.s. wordt van 3 tot 5 in Amicitia een receptie gehouden, terwijl tevens Dinsdagavond een feestavond wordt gegeven in De Harmonie.

1940

Nieuwsblad van Friesland 1940-10-04

Jubileum bij de zuivelfabriek te Surhuisterveen. De heer H. Boterkooper 25 jaar eigenaar.

Het is heden Vrijdag vijf en twintig jaar geleden, dat de heer H. Boterkooper de zuivelfabriek te Surhuisterveen „overnam”. De tegenwoordige directeur, de heer W. Stampel, was zoo welwillend het een en ander te vertellen over de feiten, die met dit jubileum in verband staan.

De fabriek werd op 9 Juni 1894 opgericht door de *Drachtster Maatschappij van Zuivelfabrieken*. In 1904 ging de fabriek, zooals ze zeilde en reilde, over in handen van den heer Oostr. Zes jaren later werd de firma Feitsma eigenares, twee jaar daarna werd de fabriek eigendom van den heer Dijkstra.

In 1915 werd de zaak omgezet in de firma Boterkooper en Co.; de heer Dijkstra bleef mede vennoot. Van dien tijd af is de naam Boterkooper aan de zaak verbonden gebleven; in 1918 werd de zaak door uitbreiding nogmaals omgezet, en wel in een N.V. onder directie van den heer Boterkooper.

Er is in die jaren heel wat veranderd. De fabriek groeide met de omgeving mee. Zoo werd, toen de heer Boterkooper begon, ongeveer 3,2 miljoen K.G. melk per jaar verwerkt. Thans verwerkt men per jaar 10.5 miljoen K.G. melk van eigen boeren, terwijl nog 1,5 miljoen K.G. van andere fabrieken wordt betrokken. Wanneer men nu aan Surhuisterveen een bezoek brengt, ziet men een modern bedrijf, ingericht volgens de laatste eischen, waar o.m. ook textiel caseïne wordt gefabriceerd, een product, dat omstreeks 1938 voor 't eerst in Friesland werd gemaakt en dat een groote toekomst tegemoet gaat. Dat de afdeling Surhuisterveen van de N.V. Ver. Zuivelfabrieken tot een der eerste fabrieken behoorde, welke caseïne fabriceerden, typeert de figuur van den heer Boterkooper voldoende. Hij is vooruitstrevend en schijnt daarbij bet z.g. zesde zintuig voor den handel te bezitten, zoodat de heer Stampel dan ook getuigde, dat de eigenaar een uitnemend handelsman is.

Trouwens, de wijze waarop de heer Boterkooper deze fabriek heeft opgebouwd, bewijst wel, dat hij ondernemingsgeest bezit en deze ook in daden weet om te zetten.

En zeker dwingt dit opbouwend werk respect af, wanneer men weet, dat de heer Boterkooper van onderen afaan is begonnen. Hij werd als zoon van een eenvoudigen eehoeemaker te Kuinre geboren. Geruimen tijd werkte hij in Duitschland op versierende zuivelbedrijven, was daarna als afdelingshoofd werkzaam op een zuivelfabriek te Groningen en begon vervolgens een eigen bedrijfje te Oldehoop. In 1915 kwam de heer Boterkooper naar Surhuisterveen. De fabriek stond toen nog in haar „kinderschoenen”; grootendeels was het gebouwtje van hout opgetrokken, 't leek eigenlijk meer op een boerenschuur dan op een boterfabriek. De hooge schoorsteen deed echter uitkomen, dat hier geen koeien op stal stonden, doch dat de voortbrengselen ervan hier verwerkt werden. Gestadig nam de melkontvangst toe; de grond werd in de omgeving van het dorp meer en meer in cultuur gebracht, de boeren kregen lust in 't melkersvak, zoodat het kwantum aangevoerde melk voortdurend steeg. Natuurlijk maakte de fabriek ook minder goede jaren mee, maar toch kan gesproken worden van een gestadigen bloei. In 1936 verdween de laatste herinnering aan de oude fabriek. Sinds 1935 is de heer Stampel directeur; in dat jaar werd de heer Boterkooper directeur van de N.V. Vereenigde Zuivelfabrieken. De fabriek geeft op 't oogenblik werk aan veertig man (in 1915 aan tien) en ontvangt per dag ongeveer 37.000 liter melk. Per week wordt thans 10.500 K.G. boter afgeleverd.

Kaas wordt niet meer gemaakt, nu de fabricage van textielcaseïne een zoo groote vlucht heeft genomen. De wol, welke van dit product wordt vervaardigd, schijnt zeer goed te bevallen; de heer Bo-

terkooper draagt er zelf een pak van, dat van uitstekende kwaliteit is. De zuivelfabricage krijgt een geheel ander aspect door deze vinding. In ieder geval, de fabriek te Surhuisterveen vaart er wel bij; al het vet kan nu in boter worden omgezet, wat de omzet ten goede komt. Het bedrijf heeft de volle aandacht van den heer Boterkooper, die geregeld, dikwijls drie maal per week, een bezoek brengt en daardoor contact houdt met zijn bedrijf. Onder leiding van den heer Stnampel, die al vanaf zijn vijftiende jaar in de zuivelfabriek is, loopt de zaak uitstekend. De tegenwoordige directeur houdt veel van zijn vak en ie liever in 't bedrijf dan op 't kantoor. Zooals de directeur opmerkte: 't gaat best met de fabriek en men vertrouwt, dalt het zoo zal blijven. Over vier jaar kan dan nog een jubileum worden gevierd, n.l. het vijftigjarig bestaan van de fabriek. Dit maal blijft het bij een uitsteken van de vlag; over vier jaren hoopt men echter feest te kunnen vieren.

1946

Opgericht Friese Zuivelvereniging mei 1946

Friesch dagblad 31-05-1946

De Christelijk-Historische Statenleden
H. M. GERBRANDY, geboren 16 Juli 1902 te Nijland, kwam, na de Chr. lagere school te hebben doorlopen, in het veefokkersbedrijf van zijn vader. In zijn jeugd nam hij met ambitie deel aan het verenigingsleven en volgde eenige landbouwcursussen. Van lieverlede kreeg hij een plaats in het leven op het gebied van de landbouw-organisaties. Thans is hij voorzitter van de Friesche C. B. T. B., van de Ned. Ver. van Melkcontrôle en van de Friesche Zuivelveren. Sedert 3 Mei 1945 maakt de heer **Gerbrandy** deel uit van het College van Gedeputeerde Staten.

De Heerenveensche koerier 17-12-1946

Oprichting zuivelvereniging.
OOSTERLITTENS. Op initiatief der „Vereniging van Melkleveranciers” der zuivelfabriek alhier werd opgericht een afdeling van de **Friese Zuivelvereniging**. Het bestuur der V.V.M. is eveneens als bestuur der nieuwe afd. benoemd.

1947

Friesch Dagblad 1947-12-13

Verslag verg. Nederlandse vereniging voor melkcontrôle

De betaling der melk naar kwaliteit

De Ned. Vereniging voor Melkcontrôle, gevestigd te Leeuwarden, heeft gisteren haar jaarvergadering gehouden met de melkleveranciers der aangesloten fabrieken. Voorzitter was de heer H. M. Gerbrandy te Nijland. In zijn openingswoord kon de heer Gerbrandy een groot aantal personen verwelkomen, maar moest helaas mededelen, dat de secretaris van de V.V.Z.M., ir. Terpstra, niet aanwezig kon zijn, omdat deze zeer ernstig ziek is. -Aan het jaarverslag, uitgebracht door de secretaris, de heer Tj. Kramer, van Wolsum, ontlenen we, dat de veehouders 188 miljoen kg. melk hebben aangevoerd. Dit is 56 miljoen kg. méér dan in het vorige jaar. De hoofdcontroleur, de heer Bos, bracht verslag uit over de contraïedienst. Zes-entertig fabrieken, alle particuliere, worden thans vrij regelmatig gecontroleerd. Van de her-onderzochte monsters melk klopte 94 %, terwijl de overige 6% slechts zeer kleine afwijkingen vertoonde. Deze getallen bewijzen, dat de vetgehalte-bepaling der melk aan particuliere fabrieken zeer nauwkeurig en juist geschiedt. In het verslag van de heer Bos kwam ook

de Centrale Contrôledienst van het Rijk ter sprake. Gezegd werd, dat de vereniging niet incoörd gaat met de tegenwoordige gang van zaken. Op een vraag van de heer Wiersma te Driesum, of het ook mogelijk is, weer elke week het melkgeld uit te betalen, werd van directeurszijde geantwoord, dat dit niet kan, omdat de tweewekelijkse uitbetaling voorgeschreven is. Andere redenen zijn: gebrek aan personeel en scheikundige materialen. By 't punt mededelingen deelde de Hoofdcontroleur mee, dat als nieuwe controleur is aangesteld de heer A. de Vries te Oldeboorn. De heer Bos stelde zich beschikbaar voor het houden van lezingen met demonstraties over het kwaliteitsonderzoek der melk. Ten slotte werd nog meegedeeld, dat levering van karne- en ondermelk vermet ingang van 15 December de teruglaagd wordt tot 15 %. In de plaats daarvan zal kalvermeel beschikbaar worden gesteld. Betaling naar kwaliteit Vervolgens hield dr. Y. M. Kramer te Den Haag een interessante en leerzame inleiding over het onderwerp: „De bepaling en betaling van de kwaliteit der melk." Allereerst gaf dr. Kramer een historisch overzicht, hoe men in het consumptiemelkgebied in het Westen des lands tot de uitbetaling der melk naar kwaliteit is gekomen. Wat is melk van goede kwaliteit? zo vroeg spreker. Antwoord: als er weinig bacteriën in voorkomen en de melk niet verontreinigd is. Naar deze maatstaven wordt de melk in drie klassen verdeeld. De bepaling van de kwaliteit gaat als volgt: Periodiek nemen controleurs monsters melk, die op de contrôlestations worden onderzocht. Op de melkstaten van de verschillende leveranciers wordt dan de klasse vermeld waarin de melk is geplaatst, waarna uitbetaling volgt. Verder worden in het Westen bedrijfspremies uitbetaald voor zindelijke stallen en hygiënische melkwinning. Ook het bewaren en koelen der melk wordt beoordeeld en de t.b.c.-bestrijding. Voor het laatstgenoemde worden eveneens premies uitgekeerd. Vol doet een bedrijf aan al de gestelde eisen, dan krijgt het het praedicaat „hygiënisch bedrijf". De kwaliteit der melk wordt voornamelijk bepaald door de mate van reinheid van het vaatwerk en de temperatuur der melk bij bewaring. Om het vaatwerk bacterievrij te krijgen, beval spr. het gebruik van chloorbleekloog aan. Koeling der melk kan het eenvoudigst geschieden door middel van koelbakken. Van veel belang is het, wanneer in een gebied de uitbetaling naar kwaliteit geschiedt, dat de kwaliteit volgens uniforme normen wordt bepaald door een neutrale instelling. Van de gelegenheid vragen te stellen, maakten enkele aanwezigen gebruik. Wordt er ook op de geur gelet? zo vroeg iemand. Ja, aldus de heer Kramer, en wel heel streng. Wann.eer.de melk. .piet .nornjaaljuikt, wordt ze onmiddellijk als 3e : klas .g^aiifioerd. De voorzitter." hodpie, 'dat 3© i'üeiding tot resultaat heeft, dat de melklevbrahciers zich nu al instellen op .de uitbetaling naar kwaliteit. Het gevolg hiervan zal

zijn, dat de fabrieken eerste Was producten kunnen leveren en dat, wanneer de uitbetaling naar kwaliteit verplicht wordt, men dan klaar is. De zomermelkprUs Bij de rondvraag kwam de zomermelkprijs ter sprake. Volgens de voorz. ligt het in de bedoeling van de Stichting voor de Landbouw, de Minister een toeslag op de somermelkprijs te vragen, die in overeenstemming is met de berekende kostprijs door het Landbouw Economisch Instituut. Ten slotte vermelden we nog de uitslag der gehouden verkiezingen. De voorz. zag zich herkozen, terwijl in de vac. M. R. Douma te Oostrum, benoemd werd de heer Joh. Atsma te Surhuisterveen.

1949

Leeuwarder Courant 1949-03-19

Verslag verg. Friese Zuivelvereniging

Geen pessimisme in de zuivelwereld

De Nederlandse landbouw levert ongeveer de helft van de Nederlandse deviezen en de voorzitter van de Friese Zuivel Vereniging, de heer H. M. Gerbrandy, die dit constateerde op de derde algemene vergadering van deze vereniging, leidde daaruit af, dat de boeren met een zekere gerechtvaardigde trots voor hun belangen kunnen opkomen.

Uitbetaling melk naar kwaliteit

Uitbetaling melk naar kwaliteit

De band tussen leverancier en fabrikant is in het afgelopen jaar aanzienlijk versterkt en de leden van de vereniging hebben inzicht gekregen in de betekenis van de fabriek, aldus de heer H. J. Bos, secretaris. Nu er ook in Wollega een afdeling is gesticht, bedraagt het aantal afdelingen vijfteen. Met een vijftal fabrikanten is nog geen contact opgenomen. Met films en sprekers zijn de afdelingen verschillende malen bezocht. In zijn jaarverslag roerde de secretaris ook nog de kwestie aan van de uitbetaling van melk naar kwaliteit, waarvoor nog geen bevredigende regeling is getroffen. De F.Z.V. dacht zich de invoering van deze uitbetaling met een echtheidscontrole zo als bij boter, kaas en melkproducten. Bij deze controle wordt gewerkt volgens overheidsvoorschriften en onder toezicht van de over- Deze gedachten leefden ook in andere kringen en men hoopte daarom, dat de zuivelorganisaties en de regering stappen zouden doen om te komen tot een algemene, uniforme invoering van de uitbetaling van de melk naar kwaliteit. Resultaat in deze richting is er nog niet.

Hoewel de vereniging in principe geen voorstander van overheidsbemoeïing is in die zaken, welke het bedrijfsleven zelf kan behartigen, zijn er in het geval van uitbetaling van melk naar kwaliteit factoren, zoals het subjectieve oordeel van een controleur, die objectieve maatstaven noodzakelijk maken. Dit is de reden, dat de vereniging de beoordeling wenst over te laten aan onpartijdige en ervaren riksinstanties teneinde die uniformiteit en objectiviteit te verkrijgen. De particuliere industrie draagt niet de schuld van het mislukken der besprekingen, die behalve het bovenstaande ook ten doel hadden, de nu dreigende versplintering te voorkomen. In het bestuur werden voor de leveranciers gekozen de heren Tj. Kramer te Wolsurn en J. Atsma te Surhuizum en in de vacature van de heer M. S. Wiersma, de heer R. J. Riemersma te Hardegarijp. Voor de fabrikanten werd herkozen de heer J. Nauta te Sneek.

De zuivelpositie is niet ongunstig

De zuivelpositie is niet ongunstig

De voorzitter van de V.V.Z.M., de heer G. J. Blink uit den Haag, sprak over „Onze zuivelpositie". Sedert de bevrijding is de melkproductie aanzienlijk toegenomen en zij nadert nu het vooroorlogse peil. De zuivelexport werd in de laatste jaren aan banden gelegd tot plotseling in September van het vorige jaar de regering tegenover de export van zuivelproducten een ander standpunt innam, dat met welgevallen door de zuivelwereld werd begroet. Voor een behoorlijke export is het nodig, dat de kwaliteit van de melk zo hoog mogelijk is. Ook de heer Blink was in dit verband teleurgesteld over het feit, dat de besprekingen tussen F.N.Z. en V.V.Z.M. over de uitbetaling van de melk naar kwaliteit mislukt zijn. Hij verwachtte, dat de regering te züner tijd zal Ingrijpen teneinde toch tot een onafhankelijke beoordeling van de melk te komen. Sprekende over de ontwikkeling van tic zuivelmarkten, zei hij, dat een beoordeling daarvan moeilijk is, maar dat er voldoende gunstige factoren zijn om de toekomst althans niet pessimistisch te zien. De heer Blink onderwierp de verschillende zuivelproducten aan een beschouwing, waarbij hij er op wees, dat de boter o"l de binnenlandse markt een oneerlijke economische concurrentie te verduren heeft van de surrogaten. Tengevolge van

een onjuiste valutaregeling krijgen de surrogaten bü wijze van spreken een invoerpremie. Een commissie uit de Stichting van de Landbouw onderzoekt deze kwestie en zal desnoods trachten een herziening of compensatie voor de onjuiste verhouding tussen gulden enerzűds en pond en dollar anderzűds te verkrijgen. Daardoor zou de positie van de boter iets versterkt kunnen worden. Daarnevens zullen ook maatregelen getroffen moeten worden om de intrinsieke waarde van dit product tot zűn recht te laten komen. Ook zal met name de boter mettertűd profiteren van een herstel van de Duitse markt. De positie van de kaas is gedurende de oorlog in Nederland versterkt en ook verder zal alles gedaan moeten worden om dit nog gunstiger te doen worden. De beperking van de productie van Goudse en Edammer kaas tot 40+ en volvet komt aan de goede naam van dit product in het buitenland ten goede, omdat de kwaliteit daardoor en mede door andere maatregelen verbetert. De export zal met kracht bevorderd moeten worden.

De gecondenseerde melk, waarvan de productie tijdens de oorlog stil stond, heeft zich op de buitenlandse markt reeds weer een plaats verworven dank zű de goede naam, die dit Nederlandse product steeds had. De concurrentie is echter groter en blikverpakking is niet ongelimiteerd verkrijgbaar. Dat de prijsdalingsroes in Amerika tot moeilijkheden op de afzetmarkt zou leiden, vreesde de spreker niet.

Met de melkpoeder is het net zo gesteld als met de boter. Bijzondere zuivelproducten worden niet in omvangrijke hoeveelheid gemaakt, maar de resultaten zijn goed.

De consumptiemelk heeft lange tűd een tweederangs-plaats ingenomen, maar het melkverbruik is vergeleken met voor 1940 met 50 pet. toegenomen en er is nog steeds een stijgende tendens. Deze melk is nog gestandaardiseerd op 2% pet. vet, maar mettertűd moet dit vetgehalte omhoog, hetgeen aan de boterpositie ten goede zal komen.

Daarna sprak de heer Blink over de binnenkort te verwachten grotere vrijheid voor de zuivelindustrie. Hű noemde deze vrijheid van fundamentele betekenis voor de verdere ontwikkeling van de veehouderij en alles wat daarop volgt. De Benelux biedt ook goede perspectieven.

1950

Leeuwarder Courant 1950-02-18

Verg. FZV. Ir. P. Boezaardt:

Zelfstandige boeren zijn geen profiteurs en parasieten

In haar propaganda tegen de zelfstandige handel en industrie gedraagt de coöperatie zich vaak a-sociaal, aldus een van de conclusies van ir. P. Boezaardt in zijn inleiding „Het belang van de boer bij het bestaan van de zelfstandige handel en -industrie", welke lui als directeur van de Z.H.I. voor de Friese Zuivel Vereniging hield. Wat de zeedijken zijn voor Friesland, dat is de coöperatie voor de Friese boer en om in het kader van deze slagzin de betekenis van de zelfstandige handel en industrie te schetsen, meende de inleider deze het best te kunnen vergelijken met het gemaal in Tacoziyl.

Ir. Boezaardt verdeelde zijn inleiding in drie punten en behandelde achtereenvolgens het economische, het historische en het sociale aspect van zijn onderwerp Hij vroeg zich allereerst af, welke overtredingen de twee bedrijfstvormen maken op economisch gebied. Bij de coöperatie kunnen die overtredingen op verkwisting berusten en bij de zelfstandigen op woeker en tussen die twee overtredingen lig. de scheiding tussen beide bedrijfstvormen, bovendien bestrijdt de ene vorm de uitwas bij de andere -Minister Mansholt heeft zich daar in de zelfde zin over uitgelaten Wanneer daarmee het bestaansrecht van beide vormen erkend is, blijft de vraag in welke verhouding ze nu naast elkaar moeten staan. Het is daarbij niet het verlangen van de zelfstandigen elk de helft van het gebied te hebben, maar ze wensen zeker niet verbreking van de verhouding door middelen, die niet op economisch terrein liggen.

In ieder debat over het voor en tegen van deze zaken komen de coöperatoren met het argument aan te dragen, dat de tekortkomingen van de zelfstandigen in 1880 tot coöperatie noopten, vervolgde de inleider. Hij wilde de juistheid van dit argument niet ontkennen, maar vond het niettemin zwak en aanvechtbaar omdat men toestanden van een halve eeuw geleden niet meer als maatstaf voor deze tijd kan nemen. Men stelt J. P Coen immers ook niet mee verantwoordelijk voor de dingen, die nu gebeuren Ook de agrarische handel en industrie wil op zijn tegenwoordige merites beoordeeld worden.

Tenslotte constateerde de spreker een zeker groepsegoïsme bij de coöperatoren in de zakelijke verhouding tussen de coöperatie en de zelfstandige handel en industrie. Hij kon dit niet recht verenigen met de • sterke gemeenschapsgeachte, waaruit de coöperatie is voortgekomen en waardoor zij veel goeds tot stand heeft gebracht. Maar daarom gaat het nog niet aan om niet-coöperatoren voor profiteurs, geldzuchtigen, egoïsten en kortzichtigen uit te maken, die niet mee willen werken aan de verheffing van de boerenstand, zoals dat in woord en geschrift met deze woorden geschiedt Uit zulke woorden blijkt, dat de coöperatie is verworpen tot een beweging, die zich verabsoluteert en die niet-leden als tegenstanders beschouwt. Nu het niel mogelijk blijkt de zelfstandigen economisch de baas te worden, begint men met verdachtmakinken. De zelfstandige boeren zijn geen profiteurs en parasieten omdat er een wisselwerking is tussen de coöperaties en de zelfstandige handel en industrie, daar wensen wij erkenning voor. Het coöperatieve ideaal is nu een doelbewuste poging de zelfstandige handel en industrie uit te schakelen en da komt neer op een aantasting van nel maatschappelijk bestel. De spreker besloot met de woorden aan te halen van de secretaris van de Stichting van de Landbouw, waarin deze o. a. zei, dat de ver doorgevoerde coöperatie de boer tenslotte zover in zijn bedrijfsvrijheid zou aantasten, dat het verschil met de kolchose een gradueel verschil zou zijn. Een uitbundige applaus volgde op de rede van ir. Boezaardt, welke rede gehouden werd voor een groot gehoor. Aan de vergadering van de Friese Zuivel Vereniging was nog de jaarvergadering van de Ned. Ver. voor Melkcontrole vooraf gegaan, waarbij de zelfde personen aanwezig waren. De heer R. J. Riemersma van Hardegarijp werd in de vacature van de heer M. S. Wiersma tot lid-melkve-

rancier gekozen. In ztjr openingswoord bij de tweede vergadering, legde de voorzitter, de heer H. M Gerbrandy de nadruk op de noodzaak tot landbouwonderwijs. In het afgelopen jaar is er op dit terrein veel tot stand gekomen. Ook wees hij op het belang van een Middelbare Landbouwschool in Friesland, waarvoor mogelijkheden zijn. In het bestuur van de F.Z.V. werden voor de melkleveranciers herkozen de heren F. Jaarsma en F. Semplonius en voor de fabrikanten de heer J. Anema. Bij de rondvraag werden door de voorzitter, die daar ook in zijn opening al het een en ander van had gezegd, vele vragen beantwoord over de Prov. Verordening op de bestrijding van rundert.b.c.

1951

1952

Leeuwarder Courant 1952-03-08

Verslag verg. Friese zuivelvereniging

Neutrale melkkwalificatie even duur als fabriekskeur

In zijn Inleiding voor de Friese Zuivelvereniging bepleitte dr. Y. M. Kramer de instelling van een neutrale instantie ter bspaling van de melkkwaliteit in verband met de uitbetaling. Men zegt wel, dat de fabrieken het zelf goedkoper kunnen doen, maar het was de spreker gebleken, dat verschil in kosten niet aanwezig is of gering blijft.

Dr. Kramer hield zijn inleiding op de algemene vergadering van deze organisatie, die o.a. de melk-leveranciers van de particuliere fabrieken verenigt. De vergadering, die onder leiding stond van de heer H. M. Gerbrandy, werd gehouden in Amicitia te Leeuwarden.

In het begin van zijn toespraak wees dr. Kramer er op, dat 't met de kwaliteit van de melk vroeger veel beter gesteld was. Men betrachtte een grotere zorgvuldigheid op de boerderij, omdat in de prijs van de eigen gemaakte producten een verwaarlozing van de zindelijkheid tot uiting kwam. Toen de kaas en boter niet langer op de boerderij werden gemaakt, maar in de fabriek, kwam in de hygiënische toestanden verandering. Het uitkoken van ketels e.d. bleef achterwege. Dientengevolge doen zich op het ogenblik moeilijkheden voor en dit feit mag niet aan onze aandacht ontsnappen.

Algemeen is men van mening, dat de melk naar kwaliteit moet worden uitbetaald. Bij het in de praktijk brengen ondervindt men nog moeilijkheden, want er wordt gedacht aan prijsverschillen van een tot twee cent. De kwaliteitsbepaling zal overigens niet moeten geschieden door de belanghebbenden, de fabrieken, maar door een neutrale instantie. Op een eventueel fabrieksonderzoek heeft dit tegen, dat er een algemene leiding en vervoer bekostigd moeten worden, maar deze instantie zal veel meer gespecialiseerd zijn, over beter materiaal beschikken en bovendien meer monsters kunnen nemen.

1953

Leeuwarder Courant 1953-03-07

Verslag verg. Friese Zuivelvereniging

Kwaliteitsbetaling van melk wettelijk in voorbereiding

De wet op de uitbetaling van de melk naar kwaliteit is in voorbereiding, zo deelde de heer H. M. Gerbrandy als voorzitter van de Friese Zuivelvereniging op de algemene vergadering van deze organisatie in de Harmonie te Leeuwarden in zijn openingswoord mee. Twee elementen staan nu wel vast. Iedere melkfabriek wordt als een eenheid beschouwd, zodat er geen overheveling van geld van de ene naar de andere fabriek zal plaats vinden. De kwaliteit van de melk zal door de bedrijven zelf worden bepaald; uiteraard onder toezicht van een neutrale instantie. Hoe dat precies zal gaan is nog niet bekend. Deze opzet is vrijwel overeenkomend met de opzet, die de Stichting voor de Landbouw en de F.N.Z., de coöp. zuivelorganisatie, zich hebben gedacht.

Wat de tongblaar betreft, heeft men nu ongeveer de verplichte enting. Het vee mag niet meer ongeënt vervoerd worden. De veehouderij-commissie van de Stichting voor de Landbouw heeft zich tot de minister gewend teneinde verlichting van deze ver voersbepaling te krijgen by het verweiden van hot vee en voor het vervoer van de koe naar de stier, zo merkte de heer Gerbrandy verder op. Met de minister van Landbouw zijn besprekingen gaande over een concreter garantie-beleid van de overheid. Men wil regelingen op langere termyn dan gebruikelijk is tot dusver, ook al met het oog op de toenemende onzekerheid.

Leeuwarder 1953-11-24

Vetcontrôle bij particuliere zuivelfabrieken intensief

Verg. FZV. Ir. Schuurmans sprak over melkcontrôle

Lijempf-kwestie aan de orde

In de vergadering van de Ned. Vereniging voor Melkcontrôle, waarvoor meer dan gewone belangstelling was, Is gisteren door de directeur, Ir. D. Schuurman», een overzicht gegeven van de werkzaamheden van de vereniging, waarbij ook de kwestie van de vetgehaltebepaling aan enkele Lijempffabriekeken in Friesland aan de orde was.

In zijn jaarverslag deelde de directeur mee, dat in de periode van 1 October 1952 tot 1 October 1953 de door de controleurs van de vereniging gevonden gemiddelde afwijking in het vetgehalte van door de boeren geleverde melk aan de fabrieken min 0.005 pet. bedroeg. Over de opeenvolgende kwartalen waren deze afwijkingen 0.010. 0.005. 0.003 en 0.003 pet.

Mede naar aanleiding van rapporten, die de vereniging aan de C.C.D. verstrekt, stelde deze bij verschillende fabrieken een nader onderzoek in. wat viermaal tot een proces-verbaal leidde. Rij de fabriek in Berlikum werd in de periode van 11 tot 24 Januari 1953 een gemiddelde afwijking bij de onderzochte melkmonsters gevonden van 0.045 pet. De Lijempf heeft in deze kwestie geen minnelijke schikking met de Officier van Justitie willen treffen en werd in eerste instantie veroordeeld tot een boete. Bij de fabriek in Dokkum werd in dezelfde periode van 11—24 Januari een gemiddelde afwijking gevonden van 0.045 pet. en ook hier wilde de Hiempf geen schikking treffen, waarop een veroordeling door de politierechter volgde.

Bij de fabriek in Workum, waar in de periode van 2 September tot 4 October 1952 een afwijking

door de vereniging werd geconstateerd van 0.027 pet. werd het proces-verbaal van de C.C.D. in der minne geschikt met een boete van f 100. In Kuinre, waar de melk tweemaal niet bemonsterd was, heeft de Lijempf het ook. op een rechtszitting aan laten komen. De fabriek werd niet veroordeeld, doch de monsternemer, die tweemaal zijn werk verzuimd had. werd veroordeeld tot f 20 boete.

Boerencontrôle

In aansluiting op dit jaarverslag gaf ir. Schuurmans een overzicht van de werkzaamheden van de vereniging. Hem was gebleken, dat men daar vooral buiten de vereniging niet voldoende mee op de hoogte is. Hij zette uiteen, dat er een intensieve, maar onverwachte en ongeregelde controle op de vetbepaling van de fabriek is, voorts op het werk van de monsternemer door het meten van de monsters en het controleren van de monsterlepels en de bewerkingen, verder op gebruikte materialen, basculen en op de gehalten van aan de boeren teruggeleverde karnemelk, ondermelk en wei. Voorts strekt zich de controle uit over de administratie van de fabriek, waarbij nagegaan wordt of de boer de melk wel uitbetaald krijgt naar de gevonden vetgehalten. Zo is er een rondlopend systeem, waardoor het practisch onmogelijk is. dat er fouten worden gemaakt zonder dat de controleurs van de verenigin

Sterke positie

De Ned. Vereniging voor Melkcontrôle is het enige boereapparaat, dat zich bezig houdt met de controle op de ondernemingen, zo ging ir. Schuurmans voort, en ze heeft langzamerhand een sterke positie verworven. Een particuliere fabriek kan zich nu niet permitteren niet lid te zijn, want de vrije boeren zouden er voor bedanken ongecontroleerd aan een fabriek te leveren.

Er wordt wel eens gezegd, dat de invloed van de fabrikanten nogal groot is in de vereniging. Ir. Schuurmans deelde daarom mee. dat het bestuur uit elf personen bestaat. Daarvan zijn er twee z g. buitenstaanders, mr. J. v. d. Schaaf en ir. H. Witteveen, drie vertegenwoordigers van fabrikanten en zes boeren. De heer H. M. Gerbrandy is voorzitter. De zes boeren zijn door de boeren aangewezen. In de bespreking, die hier op volgde, kwam de heer Holwerda van Wetzens met de idee naar voren de controle te perfectionneren, opdat zelfs de gedachte aan corruptie niet zal kunnen opkomen. Helemaal te verwezenlijken, achtte ir. Schuurmans dit niet. Doch hij wilde trachten iedere mogelijkheid uit te schakelen.

Aan het einde van de vergadering hield ir. Schuurmans nog een korte inleiding over factoren, die van invloed zijn op het vetgehalte van de melk. Hij zette daarbij o.a. uiteen, dat aan het einde van de lactatieperiode het vetgehalte van de melk wel tot zes procent kan oplopen. De bepaling van deze hoge gehalten wordt bemoeilijkt, doordat ook het eiwitgehalte oploopt. Het is dan noodzakelijk extra zorg te besteden aan het schudden van de monsters met zwavelzuur, opdat dit eiwit oplost en een zuivere benaling van het vetgehalte mogelijk is. Ook de processen-verbaal, die ir. Schuurmans reeds eerder genoemd had, zijn gevallen in perioden, waarin zich deze moeilijkheden voordeden.

In zijn openingswoord had de voorzitter, de heer H. M. Gerbrandy. een bijzonder groot aantal leden verwelkomd. Hü begroette o.a. ir. H. Witteveen, die benoemd is als „buitenstaand" lid van het bestuur. De heer Gerbrandy stond even stil bij de rijke grasoogst van dit jaar. In de 28 jaar dat hij boer was geweest, had hij nog niet zon grote grasgroei meegemaakt als dit jaar. De melkproductie was daardoor ook heel goed. terwijl de prijs eigenlijk ook nog wel behoorlijk was.

De bestuursverkiezing, die na vrije candidaatsstelling werd gehouden, leverde bij de eerste stemming een kleine meerderheid op voor een van de bestuursandidaten, de heer J. Galema van Greontero. Deze kwam in de plaats voor de heer j. Kramer van Wolsurn, die vanwege zijn leeftijd f 76 jaar) meende te moeten aftreden. Hü werd hartelijk toegesproken door de voorzitter, die nog in herinne-

ring bracht, dat de heer Kramer van 1934 tot 1949 secretaris van de vereniging is geweest. Door een stevig applaus gaf de vergadering, die in de Harmonie te Leeuwarden werd gehouden, enige malen blijk van haar vertrouwen in het bestuur en van haar instemming met hetgeen de directeur naar voren bracht.

1954

Leeuwarder Courant 1954-03-12

C.B.T.B. acht zijn voorzitter de man voor Landbouwschap

De vice-voorzitter van de Friese CBTB. de heer S. J. van Tuinen, toonde zich gister op de algemene vergadering onaangenaam getroffen door de motivering, waarmee de Friesche Maatschappij van Landbouw een kandidaat gesteld heeft voor het hoofdbestuur van het Landbouwschap. Op het ogenblik is de voorzitter van de Friese CBTB. de heer H. M. Gerbrandy, hoofdbestuurslid van de Stichting voor de Landbouw voor de Nederlandse veehouderij. Hij heeft als zodanig een belangrijk aandeel gehad in de voorbereiding van het Landbouwschap en het zou een grove miskennis van zijn kwaliteiten zyn, zo zei de heer van Tuinen, als deze man zijn werk in het Landbouwschap niet zou kunnen voortzetten.

Deze kwestie kwam aan de orde door een motie van de afdeling Franeker, waarin ~voor het merendeel coöperatieve boeren" aandringen op het handhaven van de heer Gerbrandy, die zij wel representatief achten. (De Friesche Mij is met een kandidaat gekomen, de heer A. F. Heida, voorzitter van de Friese Zuivelbond, omdat zij de heer Gerbrandy niet representatief acht voor het voor het grotendeels coöperatief ingestelde Friesland. De heer Gerbrandy is namelijk voorzitter van de Friese Zuivelvereniging, een organisatie van veehouders, die hun melk aan particuliere fabrieken leveren. Red. L. C.)

Leeuwarder Courant 1954-09-23

Veertig jaar boerencontrôle op particuliere zuivelfabriek **Honderden boeren vierden jubileum**

H onderden boeren en hun echtgenoten kwamen gister uit Friesland, Groningen, de kop van Overijssel en de Noordoostpolder naar Leeuwarden om daar het veertigjarig bestaan van de Nederlandse Vereniging voor Melkcontrôle te vieren. Deze vereniging controleert voor de 8000 boeren, die in het noorden van Nederland de melk aan de particuliere fabrieken leveren, of zij door de fabrieken op de juiste wijze worden behandeld. Haar ontstaan dankt de vereniging aan een initiatief van de fabrikanten, die een controle-orgaan wensten, opdat zij gevrijwaard zouden blijven van wantrouwen. Als zodanig heeft de vereniging haar waarde dubbel en dwars bewezen. Daarvan getuigde ook de opkomst van de boeren, die de grote zaal van de Harmonie gisteren bijna geheel vulden.

Ook van officiële zijde was er belangstelling, zo kon de heer H. M. Gerbrandy, voorzitter, als vertegenwoordiger van het provinciaal bestuur. Gedeputeerde J. L. Hoogland welkom heten en voorts dr. P. N. Boekei, directeur van het zuivelwezen aan het ministerie van landbouw, de heer Hupkes van de Vereniging voor Zuivelindustrie en Melkhygiëne. ir. B. C. van Balen Wf.lter. directeur van het kaas- en botercontrôlestation en de heer J. W. Koopmans, voorzitter van de Kamer van Koophandel. In z'n jubileumrede schetste de heer Gerbrandy het ontstaan van de vereniging. Na een lange aanloopperiode, waarin eerst getracht werd tot een orgaan te komen, dat gelijkelijk voor de coöperatie en de particuliere industrie zou werken, kwam tenslotte de geestelike vader van de vereniging, de zuivelconsulent van de Friesche Maatschappij van Landbouw, de heer J. Mesdag, tot de vorming van de vereniging, zoals ze nu is. Oprichting was zo langzamerhand wel noodzakelijk geworden, omdat bewust aangewakkerde praatjes alsof de fabrikanten naar willekeur het vetgehalte van de melk bepaalden, wantrouwen wekten. De heer Gerbrandy bracht warme hulde aan de toenmalige

voorzitter van de Friesche Mü-, dr. E. van Weideren baron Rengers, en aan wülen de heer Mesdag, voor hetgeen zü voor de vereniging hebben gedaan. Hun werk getuigde van een brede blik en wüde visie. Het doel van de vereniging was door het uitoefenen van toezicht op de bedrijven de leveranciers van melk zekerheid te geven, dat hun belangen goed en eerlijk werden behartigd en daardoor de beheerders van de fabrieken te vrijwaren van wantrouwen. Dat is het doel nog.

De man, die dit contrólewerk van de grond af heeft opgebouwd, is de heer H. J. Bos geweest, die de vereniging gediend heeft van 1914 tot 1951. het jaar van zün overlüden. Hü werd als deskundige algemeen erkend. Dank bracht de heer Gerbrandy ook aan de huidige staf van de vereniging, de heren ir. D. Schuurman» Zondervan en De Vries. De heer Zondervan is reeds dertig jaar bü de vereniging in dienst. Tenslotte deelde de heer Gerbrandv de resultaten mee van het melkonderzoek in het laatste kwartaal. Van de onderzochte monsters vertoonde 98.3 pet. geen afwijking in het vetgehalte met hef onderzoek van de fabriek. Bü 1.7 net. werd wel een afwijking naar boven of beneden geconstateerd. Uit het onderzoek resulteerde tenslotte een afwijking van 0.0014 pet. vet beneden het werkelijke vetgehalte over alle melk. Vervolgens kreeg 't woord de heer J. L. Hoogland, die op de grote betekenis van de melk voor Friesland wees en ook op het belang van de jubilerende vereniging, die in de toekomst nog wel jens voor een nieuwe taak kan komen te staan als de waardebepaling van de melk nog op een andere wüze zal geschieden, als op het ogenblik het geval is. De heer Hoogland verontschuldigde de Commissaris der Koningin, die graag aanwezig had willen zijn, doch dringende zaken elders had. (Beatrix-oord. Red. L.C.). Nadat dr. Boekei zün gelukwensen had overgebracht sprak de heer Hupkes voor de V.V.Z.M., die er aan herinnerde, dat vijftien jaar geleden, toen de regering voorschriften gaf over de uitbetaling van de melk, het controlesysteem in geheel Nederland op dezelfde leest werd geschoeid als dit bü de jubilerende vereniging. Het bestuur van de veertigjarige Nederlandse Vereniging voor Melkcontróle bestaai op het ogenblik uit de heren: (zittend van links naar rechts) J. Atsma, J. Anema, H. M. Gerbrandy, voorzitter, ir. D. Schuurmans, secretaris-directeur, (staande) H. Boterkooper, A. Gaastra, J. H. Zuidema, R. J. Riemersma, ir. H. J. Witteveen en H. L. Boersma.

1955

Leeuwarder Courant 1955-11-15

CCF koopt zeven Lijempffabrieken ¹

Reorganisatie Lijempf heeft haar beslag gekregen

In de vanmorgen gehouden ledenvergadering van de *Coöp. Condensfabriek Friesland (CCF)* is het bestuur gemachtigd de overeenkomst met de n.v. *Lijempf* uit te voeren. Naar wij vernemen houdt deze overeenkomst in, dat de *Lijempf* zijn fabrieken in Friesland op twee na aan de Condens overdoet. Vanaf 26 November zal de Condens deze fabrieken zelf exploiteren. Het zijn de Lijempf-bedrijven in **Dokkum, Berlikum, Workum, Sloten en Wolvega** en buiten Friesland **Kuinre en Steenwijkerwold**.

Niet in de overeenkomst zijn opgenomen de fabrieken te **Augustinusga** en **Drachten**. Met de overdracht van de 7 fabrieken is een hoeveelheid melk van tachtig miljoen kilo gemoeid.

Naar wij verder vernemen heeft de directie van de *Lijempf* ter verbetering van de rentabiliteit en de liquiditeit van de onderneming besloten over te gaan tot 'n ingrijpende reorganisatie, die nu haar beslag heeft gekregen in de overdracht van de bovengenoemde fabrieken. Deze reorganisatie houdt in, dat de vennootschap zich in de toekomst zal gaan specialiseren in de fabricage en afzet van gecondenseerde melk, melkpoeder, ijsmix, en speciaalproducten, hetgeen tot gevolg heeft, dat ze zich zal terugtrekken uit het melkinrichtingbedrijf en dat ze de kaasproductie sterk zal inkrimpen.

In verband hiermee is getracht met verschillende zuivelfabrikanten tot overeenstemming te komen, waarbij tenslotte besloten is overeenkomsten aan te gaan met de *DOMO* en de *Coöp. Condensfabriek Friesland*. Volgens deze overeenkomst zullen op 26 November de melkinrichtingsbedrijven te **Groningen** en **Sappemeer** aan de *DOMO* en de bedrijven te **Berlikum, Dokkum, Kuinre, Sloten, Steenwijkerwold, Wolvega** en **Workum** aan de *Coöp. Condensfabriek Friesland* worden overgedragen.

De distributie van melkproducten van de *Lijempf* te Leeuwarden zal in verband met de overdracht van de melkinrichtingbedrijven te **Berlikum** eveneens aan de *Coöp. Condensfabriek Friesland* worden overgedragen.

In de overeenkomst is een bepaling opgenomen, welke de rechtspositie van het bij de overdracht betrokken personeel handhaaft.

De productie van gecondenseerde melk, zowel gesuikerde als ongesuikerde, melkpoeder, ijsmix, speciaalproducten, boter en kaas in de fabrieken te **Brilt, Doezum, Drachten, Kampen, Tolbert** en **Winsum** blijft onverminderd gehandhaafd, terwijl ook de fabrieken te **Augustinusga** en **Oldebroek**, die hoofdzakelijk alleen melk ontvangen, normaal in bedrijf blijven. De belangen van de *Lijempf* bij de n.v. *Prinses* te **Ursem** die geheel buiten de reorganisatie vallen, blijven eveneens ongewijzigd.

Reorganisatie klaar

Met deze ingrijpende reorganisatie, die hiermee haar beslag heeft gekregen, wordt zowel een technisch, financieel als commercieel goed gefundeerd bedrijf verkregen, waarin een economische productie mogelijk is, zo meent de Lijempf-directie.

¹ Meer over deze verkoop geplaatst in de [MAP-Lijempf](#) op de site.

Leeuwarder Courant 1955-11-28

Veel Lijempf-melk in particuliere sector

Zondag zijn de Lijempf-fabrieken in **Dokkum, Berlikum, Workum, Sloten, Wolvega, Kuinre en Steenwijkerwold** voor de *Coöp. Condensfabriek Friesland (CCF)* begonnen te draaien. Reeds is gebleken, dat er veel melk van deze fabrieken in de sector van de particuliere fabrieken is gebleven. De *Hollandia*-fabrieken in **Bolsward** en **Scharsterbrug** zouden Zondag een hoeveelheid melk extra hebben ontvangen, die overeenkomt met drie miljoen kg. per jaar. Dit is ook ongeveer de hoeveelheid, die **Lankhorst-Heeg** extra heeft gekregen. *Freia* in **Veenwouden** zou voor een jaarhoeveelheid van anderhalfmiljoen kg. hebben aangetrokken boven **Dokkum**. Van de resultaten van de andere tien particuliere fabrieken is nog niets bekend, doch deze zullen waarschijnlijk naar verhouding niet hoger liggen.

Zoals is meegedeeld werd er aan de *Lijempf-fabrieken* per jaar tachtig miljoen kg. melk verwerkt. De schatting van deze hoeveelheid wordt door sommigen aan de hoge kant geacht. Uit andere bron vernemen wij, dat aan de zeven fabrieken niet meer dan zeventig miljoen kg. werd aangevoerd.

Leeuwarder Courant 1955-12-03

Volledige 'Veemarkt' in MAP-Veemarkt op site

DE VEEMARKT

[...] – Melkaanbod op fabrieken was na eerste week ca. 80% voor alle 7 fabrieken. De heftigste reactie was er in Kuinre, waar 33 % verdween naar andere – particulieren- fabrieken. Het waren niet alleen de kleintjes, het ging n.l. om 44% van de melk. Veel melk ging er naar *Lankhorst* (Heeg) en *Hollandia* (Scharsterbrug). Het had wel meer kunnen zijn, maar de 'particulieren' namen ongunstig gelegen boeren niet aan, i.v.m. te kostbare melkritten. [...]

Leeuwarder Courant 1955-12-17

Veslag vergadering: Ned. Ver. voor Melkcontrole sprak over Lijempf-fabrieken

Op de algemene vergadering van de Ned. Vereniging voor Melkcontrôle, die gisteren in de Harmonie te Leeuwarden gehouden werd, is ook enkele malen de overdracht van Lijempf-fabrieken aan de Coöp. Condensfabriek Friesland ter sprake gekomen. Voor de vereniging betekent de overdracht een achteruitgang in de financiële inkomsten, doordat een aantal plaatselijke controleverenigingen hebben opgehouden te functionneren. Naar aanleiding hiervan ontstond zich een dispuut over het feit of de particuliere fabrieken al of niet voldoende hun best doen veehouders te helpen, die per se niet aan een coöperatie willen leveren. Van bestuurszijde werd er op gewezen, dat de particuliere fabrieken zeker niet in één keer in staat zouden zijn 70 tot 80 miljoen kg melk extra te verwerken. Bovendien hebben vele ex-Lijempfleveranciers hun houding ten aanzien van de nieuwe situatie nog

niet bepaald. Wanneer twintig procent van de veehouders in een bepaald gebied hun melk aan de particuliere fabriek wil leveren en tachtig procent aarzelt nog, dan is het nog niet mogelijk een melkriet in te leggen.

De directeur van de vereniging, tevens secretaris van de Friese Zuivelvereniging, ir. D. Schuurmans, deelde mee, dat deze laatste organisatie op het ogenblik bezig is overal afdelingen op te richten ook daar waar ze voorheen niet waren. In zijn openingswoord zei de voorzitter, de heer H. M. Gerbrandy, dat de Ned. Ver. voor Melkcontrole een zuiver objectief werkende organisatie is, die verschillende controlewerkzaamheden verricht op de zuivelfabrieken ten behoeve van de leveranciers. Bij de bestuursverkiezing werd in de vacature van de heer T. H. Zuidema van Ulrum gekozen de heer R. Dijkstra van Winsum (Gr.). Herkozen werd de heer R. J. Riemersma van Hardegarijp.

Door de vereniging werden in 1954/55 236 bezoeken aan de fabrieken gebracht. In 98.1 procent van de onderzochte monsters werd geen afwijking in de bepaling van het vetgehalte gevonden. In 1.7 procent was er een afwijking kleiner dan 0.1 procent en in 0.2 procent was de afwijking groter dan 0.1 procent. De totale gemiddelde afwijking van het werkelijke vetgehalte bedroeg 0.003 procent, Ré't laagste dat er ooit geconstateerd is. Hoewel de boetes vertienvoudigd waren zijn de inkomsten hieruit voor de vereniging aanmerkelijk teruggelopen tot f 1303.50.

1956

Leeuwarder Courant 1956-03-03

Verslag verg. FZV: Voorzitter Friese Zuivelvereniging ziet:

Geen mogelijkheid en geen middel tot hogere melkprijs

De melkprijs was ook een onderwerp, dat gister aan de orde kwam op de algemene vergadering van de Friese zuivelvereniging, die in de Harmonie te Leeuwarden vergaderde. Er is de landbouworganisaties in dezen gebrek aan een vaste lijn verweten, zo zei de voorzitter, de heer H. M. Gerbrandy van Nijland, doch hij meende dit van de hand te moeten wijzen, omdat juist de minister met telkens gewijzigde systemen de landbouw voor moeilijkheden heeft geplaatst.

Waarom is de melkprijs onvoldoende, zo vroeg de heer Gerbrandy zich af? Dat is niet de schuld van de landbouworganisaties, maar het is een gevolg van het feit, dat de landbouw een minderheid in Nederland vormt, hetgeen naar voren kwam in het melkprijsdebat in de Tweede Kamer. Daar namen de afgevaardigden tegenover de regering een geheel andere houding aan dan ze van te voren buiten de Kamer hadden gedaan. In de Kamerfracties was geen overeenstemming over het landbouwbeleid. Er zijn te veel mensen, die belang hebben bij lage voedselprijzen. De heer Gerbrandy zag geen mogelijkheid en geen middel verandering in de situatie te brengen.

Bij de bestuursverkiezing werden de heren D. Cnossen van Nyland en J. J. Holwerda van Wetzens voor de veehouders met algemene stemmen herkozen. In de plaats van ir. A. Cats, die bedankte als lid en als bestuurslid, voor de directeurs werd gekozen de heer H. Petter van de N.V. Lankhorst te Osingahuizen. Hij verwierf 39 stemmen en zijn collega A. Visser van N.V. Hollandia te Scharsterbrug 37 stemmen.

De secretaris van de vereniging, Ir. D. Schuurmans, deelde mee, dat de geest in de vereniging na de overdracht van de Lijempfabrieken aan de Coöp. Condensfabriek „Friesland” levendiger is geworden. Er zijn drie afdelingen opgeheven, maar er zijn vier nieuwe voor in de plaats gekomen.

Leeuwarder Courant 1956-11-17

Vereniging voor melkcontrole is niet in de verdrukking gekomen

Verslag vergadering Ned. Ver. V. Melkcontrole

Onder voorzitterschap van de heer H. M. Gerbrandy hield de Nederlandse Vereniging voor Melkcontrole gister in de Harmonie te Leeuwarden haar algemene vergadering. De directeur, ir. D. Schuurmans, deelde mee, dat de vereniging niet in financiële moeilijkheden zal komen als gevolg van de overgang van 'n aantal particuliere fabrieken naar de Coöperatieve Condensfabriek. Bij de controle op de vetbepalingen aan de fabrieken werd in 98,7 procent van de gevallen een vetbepaling gevonden, die voldoende nauwkeurig was. In 1,2 procent van de gevallen was er een afwijking van 0.05 tot 0.1 procent. De totale gemiddelde afwijking was 0.004 procent tegen vorig jaar 0.003. Het totaal der boeten bedroeg f 1461.50 tegen vorig jaar f 1303,50. De voorzitter concludeerde uit deze gegevens, dat er op de fabrieken secuur en minutieus gewerkt wordt.

Bang-bestrijding

Uitvoerig werd er gesproken over de bestrijding van abortus-Bang. De heer We.rumeus Buning van Workum meende dat de particuliere fabrieken in dezen actiever moesten zün. De heer Anema merkte van achter de bestuurstafel op, dat de bestrijding volgend jaar voor alle veehouders verplicht zal zün. De heer Gerbrandy gaf een toelichting op een plan, dat de directeuren van de Gezondheidsdiensten bij het Landbouwschap hebben ingediend. Dit plan bevat een verordening, waarbü bedrijven, die op 1 januari 1958 nog niet vrij zijn bij het busonderzoek van de melk, per rund tien gulden moeten betalen, welk bedrag twee jaar later aan de veehouder zal worden terugbetaald als het bedrijf bij busonderzoek wel vrij is. Hetzelfde zal zich dan de beide volgende jaren herhalen bij het dan verplicht te stellen onderzoek op het bloed.

De heer Holwerda, die de laatste vergadering van de Gezondheidsdienst voor Vee had bezocht, zei, dat hij verbaasd was van deze plannen te horen. Op die vergadering is er met geen woord over gerept, hoewel er toen toch wel iets van bekend moet zün geweest. Hy achtte het onjuist de getroffen bedrijven ook nog te bedreigen met een boete.

1957

Leeuwarder Courant 1957-02-14

Hollandia-concern - 75 jaar - verwerft praedicaat „koninklijke”

Directie acht toekomst condens ondanks hinderpalen gunstig

(Van onze landbouwredacteur)

Dezer dagen heeft het Hollandia-concern, dat ook een zevental melkfabrieken in Friesland exploiteert; 75 jaar bestaan. In aanwezigheid van o.a. een personeelsdelegatie uit Friesland is dit feit gister op het hoofdkantoor in Vlaardingen herdacht. De commissaris der koningin in Zuid-Holland, mr. Klaassesz, deelde in een toespraak mee, dat aan het concern het praedicaat „koninklijke” is verleend. Mr. Klaassesz vergat niet in zijn toespraak te vermelden, dat hij Hollandia reeds uit zijn Friese jeugd kent, toen hij als jongen geregeld langs de fabriek in „Skarsrerbrêge” voer.

De Hollandia-fabriek in Scharsterbrug zal binnenkort aanmerkelijk worden verbouwd en uitgebreid om de productie van melkpoeder mogelijk te maken.

Concentraties in Friesland?

Concentraties in Friesland?

Hollandia is in 1882 gesticht door C. H. Wagenaar Hummelinck, die zijn officierscarrière bij de grenadiers had afgebroken om „in de melk” te gaan. 1 april 1882 begon zijn eerste Nederlandse condensfabriek in Vlaardingen met tien man personeel te draaien. In 1894 moest ter verruiming van de grondstoffenpositie een fabriek in Bolsward worden gebouwd en twee jaar later kwam er nog een fabriek in Purmerend bij. Pas in 1910 volgde de fabriek in Scharsterbrug en in 1919 kwam de vijfde en laatste condensfabriek van het concern tot stand in Oud-Gastel. Ook een vijftal kaas- en boterfabrieken van de KNM in Friesland (Ijsbrechtum, Oosterlittens, Ntfege (HO), Oudega (W) en Bolsward) werd in het concern opgenomen, dat voorts nog verschillende consumptiemelkinrichtingen en melkontvangststations in Nederland exploiteert.

Met Nestlé

Met Nestlé

In 1929 werd Hollandia deelgenoot in het Zwitserse Nestlé-concern, waardoor de export van het Hollandia-product, behalve naar Engeland, geschiedt door Nestlé, zulks onder afdoende waarborgen voor hoeveelheid en prijs, terwijl Hollandia in de winst van Nestlé deelt. Het aandelenkapitaal van de vennootschap is door de jaren heen gelijk gebleven, namelijk vier miljoen gulden.

4.212 veehouders leverden in 1956 rechtstreeks hun 155 miljoen kg melk aan 't Hollandia-concern, dat werk verschaft aan ongeveer 1250 mensen. Het verloonde bedrag bereikte in 1956 bijna vijf miljoen gulden. De totale omzet in geld bedroeg in 1956 ongeveer 75 miljoen gulden. Gemiddeld wordt er wekelijks voor een miljoen gulden geëxporteerd. Behalve de rechtstreekse leveranties van de boeren koopt het concern al naar de orderpositie ook nog melk van buiten het concern staande fabrieken. In de laatste tien jaar is er bij de n.v. Hollandia zonder haar dochterondernemingen een bedrag van tien miljoen gulden geïnvesteerd voor het op peil houden en moderniseren van de bedrijven.

Plannen in Friesland

Plannen in Friesland

Gesuikerde gecondenseerde melk is voor Hollandia het belangrijkste product, doch het concern beweegt zich ook steeds meer op andere terreinen. Speciale aandacht wordt er geschonken aan de drinkmelk en in Scharsterbrug wordt een melkpoederfabriek gebouwd. Dit wordt volgens een mededeling van de directie niet 'n gewone melkpoederfabriek, doch men is van plan om er speciaalproducten te maken zoals babyvoeding en melkpoeder in kleine verpakking. Dit plan brengt met zich mee een concentratie van de condensproductie van de beide Friese fabrieken in Bolsward. De

fabriek in Bolsward zal dientengevolge moeten worden uitgebreid. Of er mettertijd ook een concentratie tot stand zal komen van verschillende van de KNM-fabrieken in Friesland, kon men ons niet meedelen. De gedachte aan concentratie leeft wel bij de directie maar definitieve plannen bestaan er niet.

Amerikaanse tactiek

Amerikaanse tactiek

Afgezien van het feit, dat een betere samenwerking tussen de Nederlandse condensfabrikanten tot een hogere prijs zou leiden en ook afgezien van de gevaren van de Euromarkt, beoordelen de beide directieleden van Hollandia, mr. A. Hooites Meursing en de heer I. A. Stuit, de toekomst van de condens gunstig. In de verschillende exportgebieden valt een stijging van de koopkracht waar te nemen en als het Nederlandse prijspeil maar niet te veel stijgt, zal men deze markten kunnen bedienen. Een rem op de ontwikkeling vormen de protectionistische neigingen van verschillende landen, terwijl daar bovendien nog een eigenaardige Amerikaanse handelstactiek bijkomt, die Nederland reeds van de Indo-Chinese markt heeft verdreven en hetzelfde dreigt te doen op de Birmese markt.

Amerika heeft kunstmatig overschotten gekweekt van gesuikerde condens, een product, dat het voorheen niet maakte, en het tracht voor deze zogenaamde overschotten afzetgebieden te vinden door leningen te verstrekken met de conditie, dat daarvoor Amerikaanse condens gekocht moet worden. De Nederlandse condensindustrie heeft daarover reeds een protest ingediend bij de FAO en eveneens bij de Amerikaanse regering in Washington. Het Amerikaanse optreden is namelijk niet in overeenstemming met de regels, die de FAO heeft opgesteld voor de afzet van overschotten. By deze afzet mag de normale handel geen schade lijden.

Ook deelde mr. Meursing nog mee, dat er in Friesland overleg gaande is om bij de uitbetaling van de melk ook het eiwitgehalte van de melk in aanmerking te nemen. Dit overleg verkeert echter nog in een beginstadium.

Het personeel van de verschillende fabrieken viert het jubileum intern. Reeds ontving het enveloppen met inhoud.

Leeuwarder Courant 1957-03-09

Verslag verg. FZV:

De particuliere zuivel straks uitbetaling naar eiwit?

De particuliere zuivelindustrie heeft op de coöperatie ongeveer een achterstand van een half jaar bij de invoering van de uitbetaling van de melk naar vet- en eiwitgehalte. Dit deelde ir. D. Schuurmans, secretaris van de Friese Zuivelvereniging, gister mee op de jaarvergadering van deze vereniging in de Harmonie te Leeuwarden. De particuliere zuivelindustrie was het reeds lang eens met zijn standpunt, dat de uitbetaling naar vet alleen onbevredigend was, zo zei ir. Schuurmans, maar men kon

niet tot een andere wijze van uitbetaling overgaan zo lang de coöperatie het niet deed.

De berichten, die over de methode van eiwitbepaling in de dagbladpers zijn verschenen, achtte ir. Schuurmans niet in overeenstemming met de feiten. Deze methode is namelijk niet geheim, maar is ontwikkeld door een Tsjech en verder uitgewerkt in het laboratorium van prof. Bruger in Wageningen. Ir. Schuurmans hoopte nog deze maand gereed te zijn met een rapport voor de besturen van de Friese Zuivelvereniging en de Ver. voor Melkcontrole en voor de zuivelfabrikanten over de invoering van de uitbetaling naar eiwitgehalte. Invoering van deze uitbetaling hangt alleen af van de inrichting van een laboratorium, zo deelde ir. Schuurmans nog mee.

In zijn openingswoord tot deze vergadering had de voorzitter, de heer H. M. Gerbrandy, enkele optimistische klanken laten horen over de ontwikkeling van het landbouwbeleid. Hij wees de blokkering van de 50 miljoen gulden principieel af en verwierf daarmee de instemming van de aanwezigen. Hij herinnerde er voorts aan, dat de vereniging tien jaar heeft bestaan en nu achttien afdelingen met 3400 leden telt. Door de afdelingen is een nauwere samenwerking ontstaan tussen fabrikanten en leveranciers.

Drs. G. de Groot, secretaris van de gewestelijke raad van het Landbouwschap, hield op deze bijeenkomst een inleiding over het melkpruisbeleid, waarbij hij aandrang op een grotere samenwerking tussen boeren verwerkers van de melk om het beleid uit handen van de overheid in eigen handen te nemen.

Leeuwarder Courant 1957-07-05

Eerste platina jubileum in zuivelindustrie

75 jaar geleden stichtte KNM de eerste grote zuivelfabrieken Bolsward en Sneek kregen primeur van zuivelfabricage in het groot

(Van onze landbouwredacteur)

De KNM-fabrieken in Friesland vierten vandaag het feit dat 75 jaar geleden de grondslag werd gelegd voor dit zuivelconcern dat nu nauwelijks eerd is met mei het SsHTM inn Vlaardingen' op haar beurt verbindt ngenhe^f d^pirtaS e" uivXct?; «" h Friesland het bel.ngrijk.te/deel van

De KNM-fabrieken staan aan het begin van de fabriekmatige zuivelbereiding in Friesland en hebben deze als het ware geïntroduceerd. Twee jaar eerder was Bokma de Boer in Veenwouden reeds met de Freia-fabriek gestart, toen in 1882 de burgemeester van Anna Paulowna met enkele anderen de maatschappij oprichtte en in 1883 fabrieken stichtte in IJsbrechtum (Sneek) en Bolsward. Het waren de eerste grote fabrieken in Nederland en achteraf kan geconstateerd worden, dat zij een industriële revolutie op het Nederlandse platteland hebben ingezet, waarbij de zuivelbereiding van de boerderij naar de fabriek verplaatst werd. Met grote tegenzin werden de fabrieken op het platteland ontvangen. Een boer, die zijn melk aan de fabriek leverde, werd „fabrieksboer" genoemd, hetgeen hij als een minderwaardige betiteling opvatte. Vooral ook de boerinnen verzetten zich tegen de fabrieken, die echter niet te stuiten waren, want toen de ene fabriek de andere volgde erf*er in 1886 in Warga ook een coöperatieve fabriek kwam, duurde het slechts luttele jaren of het Friese platteland was overdekt met een net van meer dan honderd zuivelfabrieken.

Een luchtfoto van de KNM-fabriek te Sneek/IJsbrechtum, waar ook de centrale melkinrichting van het bedrijf is gevestigd. 75 jaar geleden werd de grondslag voor deze fabriek gelegd. Het werd de eerste grote zuivelfabriek in Friesland.

Groei maatschappij

Groei maatschappij

De oprichters stichtten een naamloze vennootschap met een kapitaal v&n f 150.000, waarvan f90.000 werd volgestort. De fabriek in IJsbrechtum werd gebouwd voor negentien en die in Bolsward voor ruim achttienduizend gulden. De inventaris van iedere fabriek kwam op tienduizend gulden. In 1888 werden nieuwe fabrieken gebouwd in Oosterlittens en Oudega (W) en uit de balans blijkt, dat ook de fabrieken in Bolsward en IJsbrechtum verder uitgebouwd zijn. In 1892 werd een vijfde fabriek gesticht in Wommels, welke later is opgeheven. In 1899 kreeg de ondenkeming het predicaat „koninklijke“. In 1920 wordt de fabriek te Nijega (HO.) overgenomen door de KN.M. De vijf fabrieken in IJsbrechtum, Bolsward, Oosterlittens, Oudega (W) en Nijega (H.O.) vormen nu een moderne vijfkaart. waarin jaarlijks 45 miljoen kg melk verwerkt wordt door de 200 man personeel (inclusief degenen, die in de exportafdeling werken). Kenmerkend voor het bedrijf is het aantal personeelsleden, dat een zeer lange staat van dienst heeft. (Reeds in 1899 was er een pensioenfonds). De KNM staat op het ogenblik onder leiding van de heer J. Nauta, die in 1933 de opvolger werd van M. Haagsma. Diens voorgangers in het bedrijf zijn geweest de heren J. G. Hibma, D. Hirmens en Th. J. Waller, een van de richters. De heer Nauta komt de eer toe de KNM-fabrieken 'n belangrijke plaats te hebben gegeven in de kaasexport van na de oorlog, waarmee hij een oude traditie van de KNM nieuwe glans gaf

Leeuwarder Courant 1957-07-06

K.N.M. herdacht 75-jarig bestaan

Tijdens een druk bezochte receptie in de foyer van Amicitia te Sneek is het 75-jarig jubileum van de Koninkl. Nederlandse Maatschappij van Kaas- en Roomboterfabrieken, waar we gister reeds uitvoerig over schreven, herdacht. Vanzelfsprekend ontbrak het de directie niet aan goede gaven -e werd in meer dan tachtig bloemstukken gezet) en goede woorden. Zo sprak de heer C. J. Berkhout voor de Vereniging van Sneker Zakenlieden, de heer H. Lampe namens de Kamer van Koophandel en Fabrieken, de heer B. Engelsma voor de Rotary, de heer H. M. Gerbrandy voor de Nederlandse Vereniging voor Melkcontrole en de Friese zuivelvereniging en de heer G. M. Gerbrandy uit naam van de leveranciersvereniging Bolsward.

De voorzitter van de Vereniging voor Zuivelindustrie en Melkhygiëne, de heer J. G. Blink uit Den Haag, uitte zijn grote waardering voor de vriendschap en steun van de vroegere directeur van de K.N.M., de heer J. G. Hibma, die de stoot gaf voor de oprichting van de V.V.Z.M., terwijl hij dankbaar was voor het feit, dat de vereniging nu mag profiteren van de deskundigheid van de tegenwoordige directeur. De heer Blink bood een bureaulamp aan. Voor het departement Sneek van de Nederlandse Maatschappij van Nijverheid en Handel sprak de heer A. Anema, directeur van de Normandia-fabriek te Sneek. Het verheugde spr., dat de K.N.M., na eerst in Harlingen en Leeuwarden te zijn gevestigd, haar zetel nu in Sneek had. Hij ■prak de wens uit, dat in deze situatie geen verandering meer zal komen.

Het personeel liet zich vertegenwoordigen door de heer IJ. Seffing uit Oosterlittens. Dese bood uit naam van alle medewerkers een (schoorsteen) tegeltableau van Makkumer aardewerk, ontworpen door de heer J. R. Steensma, aan — het ontwerp althans. Het tableau sal straks de directiekamer sieren. Directeur J. Nauta zei in zijn antwoord door twee omstandigheden bijzonder te lijn getroffen: doordat het geschenk door de heer Seffinga, wiens vader en grootvader ook al bij het bedrijf werkten, werd aangeboden en door de eenheid, die uit het één-cadeau-namensallen spreekt. Eenheid in en liefde voor het bedrijf vormen een fundament, waarop kan worden verder gebouwd.

Leeuwarder Courant 1957-11-09

**Particuliere zuivel heeft „uniek" eiwitlaboratorium Ir. Schuurmans:
Mengmelk niet altijd geschikt voor onderzoek Advies: geen uitbetaling naar eiwitgehalte van de melk**

Gister is het tweede eiwitlaboratorium in Friesland officieel geopend in aanwezigheid van talrijke autoriteiten, o.a. de commissaris der koningin, mr. H. P. Linthorst Homan, en de burgemeester van Leeuwarden, mr. A. A. M. van der Meulen. Dit nieuwe laboratorium dat gelegen is in de Schrans te Leeuwarden, gaat uit van de Nederlandse vereniging voor Melkcontrole, waarin particuliere fabrieken en hun leveranciers samenwerken, en waarvan ir. D. Schuurmans directeur is. Het laboratorium onderzoekt in massa alleen de melk van individuele koeien op eiwit, hetgeen van belang is voor de fokkerij.

Tijdens deze opening heeft ir. Schuurmans een korte toespraak gehouden, waarin hij het onderzoek van mengmelk, die door veehouders aan de fabrieken wordt afgeleverd, van de hand wees. Zijn laboratoriumproeven hebben uitgewezen dat mengmelkmonsters beslist niet altijd geschikt zijn voor dit onderzoek. Abnormale samenstelling en verandering in de eiwitstructuur kunnen daarvan de oorzaak zijn. Uitbetaling naar eiwit in de melk adviseert ir. Schuurmans nog niet, zolang voor de aanvang van de eiwitbepaling geen onderzoek plaats vindt naar de geschiktheid van de monsters.

De melk van individuele koeien is wel geschikt voor onderzoek om dat door de aanwezigheid van de melkmonsternemer monsters worden verkregen, die zonder meer bruikbaar zijn voor het massa-onderzoek.

De openingsbijeenkomst van het laboratorium vond gistermiddag plaats in het Oranjehotel onder leiding van de heer H. M. Gerbrandy, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Melkcontrole. Toespraken werden gehouden door de drie mensen, die in zes maanden tijd het laboratorium en het toegepaste systeem van werken, uit de grond hebben gestampt. Zij konden dit doen, zo bleek uit de toespraak van de heer Gerbrandy door de financiële middelen, die de particuliere zuivelindustrie hun beschikbaar stelde.

1958

Leeuwarder Courant 1958-02-22

Verslag verg. FZV: Advies aan particuliere zuivel:

Nog geen uitbetaling van melk naar eiwitgehalte

De secretaris van de Friese Zuivelvereniging, ir. D. Schuurmans, heeft op de ledenvergadering, die gister in Leeuwarden werd gehouden, uiteengezet, waarom hij de particuliere zuivelindustrie nog niet kan adviseren tot uitbetaling van de melk naar vet- en naar eiwitgehalte over te gaan.

De bepaling van het eiwit van mengmelk moet op de fabriek geschieden en dit is niet meer zuiver te doen, wanneer de melk niet vers meer is. Vooral in de tijd, dat de melk maar eenmaal per dag wordt geleverd, geeft dit moeilijkheden, omdat dan te hoge eiwitcijfers gevonden worden. Uitbetaling naar eiwitgehalte geeft dan een premie op slechte kwaliteit. Er wordt op het ogenblik in Gelderland en Overijssel een methode uitgewerkt, waarbij deze moeilijkheid niet optreedt. Aangezien van dag tot dag een sterke variatie in het eiwitgehalte kan optreden, wanneer er biest door de afgeleverde melk raakt, zou een monstername van eens in de vier weken, een verkeerde indruk kunnen geven van het gemiddelde eiwitgehalte in die periode. Een bezwaar achtte ir. Schuurmans op dit ogenblik ook nog, dat er geen onafhankelijke controleinstantie is, die eiwitbepalingen bij de fabrieken controleert

Snelle resultaten

Voor de productiecontrole bij de individuele koeien voldoet de methode van eiwitbepaling op dit ogenblik goed. De monsternemers zorgen er voor, dat de monsters niet lijden voor ze onderzocht worden. Gebleken is, dat het eiwitgehalte aan groter schommelingen onderhevig is, dan aanvankelijk is aangenomen. Ir. Schuurmans deelde nog mee, dat veertig procent van de Friese boeren hun koeien op eiwit laat onderzoeken. Verwacht mag worden, dat dit reeds op korte termijn resultaten zal opleveren, wat betreft een stijging van het gemiddelde eiwitgehalte.

De vergadering koos haar voorzitter, de heer H. M. Gerbrandy, in het bestuur als vertegenwoordiger van de leveranciers. Voor de beheerders zag de heer N. J. Popma van Bolsward zijn mandaat verlengd.

De inkomsten van de vereniging hebben in het afgelopen boekjaar bedragen *f* 4215,48, hiervan ging *f* 190,92 op aan onkosten, *f* 2130,26 aan het maandblad en *f* 1894,50 werd overgeheveld naar de Nederlandse Vereniging voor Melkcontrole.

De heer L. Hanks, directeur van het melkcontrolestation van de VVZM in Holland, hield een inleiding over de moeilijkheden, die de fokker ontmoet op zijn weg naar verbetering van de veestapel. De heer Hanks meende, dat er in de fokkerij niet een vast systeem voor selectie is aan te geven. Het aantal erfelijke factoren is dermate gevarieerd en onderling van elkaar afhankelijk, dat het bijna onmogelijk lijkt om tot een snelle selectie op verschillende eigenschappen te komen. Veel hangt hier af van het inzicht van de fokker. Deze moet niet alleen een scherp beeld in zich hebben van de voorouders in de stamboom, maar zijn kennis komt pas goed tot zijn recht, wanneer hij ook op de hoogte is van de redenen, die hebben geleid tot het uitselecteren van naaste verwanten van de dieren in de stamboom. Grote mogelijkheden voor de fokkerij zag de heer Hanks in een selectie op nakomelingen, maar dan van een ongeselecteerd monster.

1959

1960

NvhN 1960-10-11

Voor Leeuwarder President

Kort geding N.V. Lijempf tegen Verenigde Zuivelfabrieken

LEEWARDEN: In kort geding verzocht gistermiddag de N.V. Lijempf te Leeuwarden, bij monde van haar advocaat, mr. D. W. O. A. Grosheide, aan de president van de Leeuwarder rechtbank, mr. H. J. van Maanen, de N.V. Verenigde Zuivelfabrieken. (VZ_) te Leeuwarden te bevelen een samenspreking met de Lijempf te voeren over een zeer verstrekkende samenwerking.

Dit werd door de advocaat van de *Verenigde Zuivelfabrieken* mr. G. van Niekerken een onzinnige eis genoemd. Naar zijn mening hadden de V.Z. thans geen enkele behoefte meer aan samenwerking met de Lijempf, omdat men eerst op hoogst ongepaste wijze geprobeerd had een fusie te forceren.

In april waren er samensprekingen geweest tussen de directies van deze N.V.'s en er was een contract opgesteld over gezamenlijke exploitatie van V.Z. fabrieken te Oostermeer en Surhuisterveen. Op 2 mei waren nog verschillende details besproken en een definitief contract zou op 14 mei worden getekend, zodat de samenwerking een week daarna zou kunnen beginnen. De onder tekening van het contract was echter achterwege gebleven, omdat - zo stelde de Lijempf de V.Z. de zaak ter elfder ure in het honderd gejaagd had. Men had de voorwaarden voor de fusie - waarvoor de Lijempf f. 600.000.- zou neertellen - willen dicteren, zulks volkomen in strijd met de reeds gemaakte afspraken. De V.Z. daarentegen hield vol, dat de Lijempf „de V.Z. het pistool op de borst had gezet” en het door de V. Z. opgestelde contract eenzijdig had willen veranderen. Toen had de V.Z. maar van een samenwerking afgezien, omdat met zo'n partner niet was samen te werken.

Trouwens - volgens de V.Z. was er nog geen bindende afspraak geweest; wel had men een voorlopig contract opgesteld, maar dit was slechts bedoeld om de Lijempf nog te laten profiteren van de investeringsaftrek, zoals die vóór 30 april mogelijk was.

Over 14 dagen zal de president beslissen, of de V.Z. inderdaad aan de afspraak gebonden is en dus - na tekening van het contract - met de Lijempf zal moeten samenwerken.

NvhN 1960-11-01

Leeuwarder president ontzegt lijempf vordering tegen Ver. Zuivelfabrieken

De president van de Leeuwarder rechtbank, mr. H. J. van Maanen, heeft gistermiddag de N.V. Lijempf haar vordering tegen de N.V. *Verenigde Zuivelfabrieken* (VZ_) ontzegt.

De N.V. Lijempf had drie weken geleden bij kort geding gevorderd dat de N.V. Verenigde de besprekingen over een samenwerking en een verkoop van enkele fabrieken (in Oostermeer en Surhuisterveen) zou hervatten, die in mei j.l. waren afgebroken. De N.V. *Verenigde Zuivelfabrieken* wenste niet langer met de N.V. Lijempf samen te werken, omdat deze laatste de voorwaarden voor een samenwerking en de overdracht wilde dicteren.

Daarentegen stelde de N.V. Lijempf dat er reeds een bindende overeenkomst was gesloten en dat de

moeilijkheden slechts vastzaten op het samenstellen van het contract. De koopsom van de beide fabrieken zou f 600.000.- bedragen.

Zoals bekend heeft de N.V. Lijempf op de ledenvergadering van 12 augustus j.l. bekend gemaakt dat men onderhandse aandelen had geplaatst tot een bedrag van f 500.000.-, zonder daaraan de mededeling te verbinden, waarvoor deze emissie bestemd was.

NvhN 1960-11-11

Lijempf verklaart:

Geen samenwerking gevraagd van Verenigde Zuivelfabrieken maar medewerking bij uitvoering verkoop

Het geschil tussen de Lijempf en de *Vereenigde Zuivelfabrieken* (VZ_) handelt niet over samenwerking, maar over medewerking bij de uitvoering van verkoop. Aldus heeft de directie van de N.V. Lijempf verklaard.

De directie deelde mee thans kennis te hebben genomen van de volledige uitspraak op 31 oktober, waarbij de president van de Rechtbank te Leeuwarden haar vordering in kort geding tegen de N.V. *Vereenigde Zuivelfabrieken* heeft ontzegd.

Zij wenst nu duidelijk te maken, dat er ten onrechte gewaagd is van een samenwerking tussen beide N.V.'s. Het geschil handelt niet daarover, maar over de verkoop door de *Vereenigde Zuivelfabrieken* van haar fabrieken te Surhuisterveen, Oostermeer (Fr.) en Noordwijk (Gr.) aan de Lijempf. De levering daarvan zou eerst enige maanden later plaats hebben.

Omdat de *Vereenigde Zuivelfabrieken* weigerden mee te werken aan de uitvoering, had de Lijempf aan de president van de Leeuwarder Rechtbank een voorlopige herziening gevraagd. Nu deze niet is gegeven, heeft de Lijempf besloten de hoofdzaak aanhandig te maken teneinde de *Vereenigde Zuivelfabrieken* tot nakoming van haar verplichtingen te doen veroordelen.

De in de zomer van dit jaar gedane uitgifte van 500 aandelen van f 1.000 stond slechts zijdelings in verband met de bovengenoemde aangelegenheid. Zij diende in het algemeen tot versteviging van de financiële positie der vennootschap, zoals op de jaarvergadering is medegedeeld. Aldus de directie van de Lijempf.

(Wij tekenen hierbij aan, dat mr. D. W. O. A. Grosheide uit Amsterdam, pleitende voor de N.V. Lijempf, indertijd bij de behandeling van het kort geding onder meer gezegd heeft dat de Lijempf met opzet geen levering vroeg van de fabrieken, maar dat hij wilde aanhaken op het punt waar men was blijven steken: dat was de bespreking omtrent het realiseren van een samenwerking. Red. N.v.h.N.).

Leeuwarder Courant 1960-11-26

KNM-zuivelfabriek Nijega (9) stopt binnenkort

4 Dec. sluiting - melk naar Lankhorst in Heeg

De *KNM* te **Sneek** heeft besloten een van haar vijf fabrieken stop te zetten en de melk verder te laten verwerken in de Lankhorst-fabriek in **Heeg**. De stopzetting van de fabriek in **Nijega** zal op 4 december plaats vinden. Als reden voor deze concentratie voert de directie van de *KNM* aan het streven naar verlaging van de verwerkingskosten.

De fabriek in **Heeg**, waar de zuivelbereiding gemechaniseerd wordt, heeft op het ogenblik een melkaanvoer van 25 tot 26 miljoen kg per jaar en de fabriek in **Nijega** heeft een aanvoer van bijna negen miljoen kg. Beide fabrieken zijn in de laatste jaren sterk gegroeid als gevolg van de verkoop van de Leijmpf-fabrieken aan de Condensfabriek in Leeuwarden (*CCF*). Door de concentratie van **Heeg** en **Nijega**, kan de Lankhorstfabriek in Heeg de grootste zuivelfabriek worden van Friesland.

De *KNM*-fabrieken in Friesland zijn evenals *Lankhorst* nauw verbonden met de *Hollandia-fabrieken*, hoewel ze als zelfstandige eenheden geëxploiteerd worden. De melk in Friesland wordt op het ogenblik verwerkt in 88 fabrieken, zo deelt de directie van de *KNM* mee aan haar leveranciers van **Nijega** en dit kwantum van 1100 miljoen kg kan bij een goed georganiseerde concentratie in dertig tot veertig fabrieken verwerkt worden. De directie acht deze concentratie ook noodzakelijk om tot een zo rationeel mogelijke verwerking te komen en zij acht het kortzichtig om er ieder jaar maar op te rekenen, dat de overheid met honderden miljoenen garantiegeld zal bijspringen. De directie van de *KNM* wijst er verder op, dat zij in **Nijega** met een personeelstekort te kampen heeft gehad, hetgeen er toe leidde, dat veel melk elders verwerkt moest worden. Het fabriekspersoneel van **Nijega** zal gedeeltelijk over gaan naar andere fabrieken, terwijl ook een deel in **Nijega** blijft, waar de *KNM* een kaaspakhuis houdt.

Verslagenheid

In **Nijega** heerste gistermorgen ontsteltenis en verslagenheid, toen het nieuws geleidelijk in het dorp doordrong. De leveranciers van de fabriek werden met een circulaire in kennis gesteld van de beslissing. Op de fabriek waren het de melkrijders, die het eerst op het kantoor moesten komen. In totaal zijn veertig man bij de fabriek betrokken, waarvan er ongeveer 25 tot dertig in de fabriek werken. De meesten daarvan zullen kunnen overgaan naar andere fabrieken.

Ds. D. J. Froentjes, die binnenkort het dorp verlaten gaat, vertelde, dat het nieuws als een donderslag bij heldere hemel is gekomen. Welke gevolgen de stopzetting van de fabriek voor de tweemansschool zal hebben is nog niet te overzien, maar voor de hele dorpsgemeenschap heeft het zijn consequenties. De kerk, die 155 lidmaten telt, zal ongeveer tien gezinnen verliezen. In het dorp heerst ook een wrevelige stemming. Men begrijpt niet, dat deze fabriek in een tijd, dat ieder spreekt over industrialisatie, opgeheven moet worden. Wat is er gedaan om de fabriek voor **Nijega** te behouden, zo vraagt men aldus ds. Froentjes.

Burgemeester Pasma van Hemelumer Oldeferd, waarin ook **Nijega** ligt hoorde het nieuws pas vanmorgen. Over een eventuele opheffing van de fabriek is men steeds terwille geweest bij de woningvoorziening en het is totaal niet waar, aldus burgemeester Pasma dat de *KNM* de gemeente om medewerking heeft gevraagd bij woningbouw "De stopzetting van de fabriek heeft mij ontsteld en kwam totaal onverwacht Maar dit is hogere zuivelpolitiek en daar komen wij niet aan te pas", aldus

de burgemeester.

Leeuwarder Courant 1960-12-03

Lankhorst-Osingahuizen kreeg 75 pct van Nijega

(Van onze landbouwredacteur)

Zondag en maandag is 75 procent van de melk van de voormalige zuivelfabriek van de *KNM* te **Nijega** (HO) door de boeren meegegeven met de melkrijders van de *Lankhorst-fabriek* te **Osingahuizen**. De aanvoer by de fabriek te Osingahuizen wordt dus waarschijnlijk op jaarbasis vergroot met bijna zeven miljoen kg. De heer Petter, directeur van de fabriek in Osingahuizen, toonde zich vanmiddag tevreden met dit resultaat, dat zyn fabriek tot de grootste plaatselyke zuivelfabriek in Friesland zal maken met een aanvoer van ongeveer 33 miljoen kg. melk. De fabriek in Osingahuizen wordt op het ogenblik verbouwd om deze geschikt te maken o.a. voor de mechanische kaasbereiding volgens het systeem van de fa. Bylenga Friese Zuivelbond. Iets meer dan twee miljoen kg melk van Nijega is terecht gekomen by de vier koöperatieve zuivelfabrekenvin de omgeving namelyk die te **Woudsend, Hemelum, Balk** en **Warns**. Van de vier leveranciers van Nijega by Warns zyn er drie naar de koöperatieve zuivelfabriek in Warns overgegaan. De stryd om de melk in dit gebied is nog niet geheel afgelopen, maar veel verandering in het beeld zal er wel niet meer komen. Er zyn verscheidene propagandisten van de koöperatie op pad geweest.

1961

Leeuwarder Courant 1961-12-20

KNM-Bolsward over naar *Hollandia*

Bij de partikuliere zuivelfabrieken in Friesland vindt opnieuw een concentratie plaats en evenals het vorige jaar is een KNM-fabriek het slachtoffer. Op 31 december van dit jaar word,, de KNM-fabriek in Bolsward overgedragen in exploitatie bij *Hollandia*, die in Bolsward een condensfabriek heeft. In een mededeling zegt de directie van de KNM, dat de melk beter en economischer verwerkt kan worden tot condens dan tot kaas.

Binnen het concern van *Hollandia*, waartoe ook de KNM-fabrieken behoren, betekent deze combinatie een rationalisatie van de melkverbetering. De KNM-kaasfabriek in Bolsward, die jaarlijks ongeveer twaalf miljoen kg. melk ontvangt, wordt niet onmiddellijk stopgezet en zal in ieder geval nog wel als melkontvangststation voor *Hollandia* dienst doen. Voor het personeel schept deze concentratie niet al te grote problemen, omdat *Hollandia* nog een grote personeelsbehoefte heeft.

1962

Leeuwarder Courant 1962-01-06

...Over Hollandia en KNM zuivelfabrieken...

Veemarkt – dl

[...] Eind 1960 zette Hollandia de KNM-fabriek in **Nijega** stop, waarbij de melk overging naar Lankhorst-Heeg, die ook tot de Hollandia-groep behoort. Het was duidelijk, dat er meer KNM-fabrieken zouden volgen, en een jaar later was de beurt aan de KNM-fabriek in **Bolsward**. Hier was de overgang nog gemakkelijk, want de melk kon in **Bolsward** blijven, omdat aan de andere kant van de stad de condensfabriek van Hollandia staat. Condensfabrieken moeten groot zijn, willen ze rendabel werken, en als condensfabriek is Hollandia-Bolsward nog niet groot. Wel kan de fabriek nog aanvullingsmelk krijgen van **Oudega** (W.), **Sneek** en **Oosterlittens**, waar in KNM-fabrieken nog boter en kaas wordt gemaakt.

Hollandia zelf staat weer onder controle van het Zwitserse Nestlé-concern. (Een vooraanstaande boer uit de omgeving van Bolsward meende kortgeleden nog eens een vraagteken achter de feitelijkheid van deze situatie te moeten zetten. Het blaadje van de Friese Zuivelvereniging, waarin ir. Schuurmans begrijpelijkerwijze slechts over „Filled milk” weet te praten, laat namelijk volkomen na de melkleveranciers in te lichten over de ware verhoudingen bij de particuliere zuivelindustrie. Het dom houden van de boeren is daar blijkbaar de grootste wijsheid.

Behalve de condensfabriek in **Bolsward** heeft Hollandia in **Scharsterbrug** een grote poederfabriek en in **Heeg** een grote kaasfabriek. Dit drietal vormt een sterke ruggespraak voor de particuliere zuivelindustrie in Friesland. Het zijn wat de rechtstreekse aanvoer van boerenmelk betreft, ook mee van de grootste fabrieken in Friesland. Alleen de zuivelfabriek in **Workum** en de Novac-fabriek in **Oosterzee** behoren tot dezelfde grootte-categorie. Ook zou men daar de melkinrichting van de Fri-co in **Warga** nog bij kunnen voegen met ruim 30 miljoen kg melk, maar daar blijft de dwaasheid gehandhaafd van een niet rechtstreekse aanvoer van boerenmelk. De condensfabriek in **Leeuwarden** met zijn 300 miljoen kg melk is uiteraard een eenling.

Leeuwarder Courant 1962-03-19

Concentratiegolf bestormt Friese coöperatieve zuivelindustrie ²

Particuliere industrie ging voor

(Van onze landbouwredacteur)

De lang verwachte golf van concentraties in de Friese coöperatieve zuivelindustrie is dit jaar ingezet. Na de oorlog is er eerst zo hier en daar eens een zuivelfabriek opgedoekt, die het niet langer kon bolwerken en gedoemd was te verdwijnen. Enkele jaren geleden begon met name de particuliere zuivelindustrie in Friesland zich snel te rationaliseren. De Lijempf trok zich grotendeels terug uit Friesland en Hollandia-Nestlé versterkte zijn positie door de overname van Lankhorst-Heeg, de bouw van een moderne melkpoederfabriek in **Scharsterbrug** en de sluiting van de KNM-fabrieken in **Nijega** en **Bolsward**.
[....]

² concentratie en koöperatie in tekst veranderd in concentratie en coöperatie!

1963

Leeuwarder Courant 1963-11-30

MAP Domo-BEDUM / Concentraties

Speculaties omtrent zuivelindustrie

DE VEEMARKT

De directie van de particuliere zuivelfabriek „*Normandia*” heeft ons nadrukkelijk de verzekering gegeven, dat de fabriek niet gesloten zal worden. Nu heeft zelfs zo’n stellige verzekering geen vat op de gesprekken, die de boeren om Sneek onder elkaar hebben en die gesprekken gaan herhaaldelijk over de fabriek, die aan de Leeuwarderweg in Sneek staat. Van de particuliere zuivelfabrieken in Friesland, die niet in een groter verband zijn opgegaan, zijn er nog slechts enkele over. De oudste fabriek in Friesland is *Freia* in **Veenwouden**, die geheel op zich zelf staat net als *Normandia*. Dan zijn er nog de fabrieken van de heer *Boterkoper* in **Surhuisterveen** en **Oostermeer**. De *Lijempf-fabrieken* in Drachten en Augustinusga en de *Hollandia-Nestlé-fabrieken* in **Scharsterbrug**, **Bolsward**, **Oosterlittens** en **Osingahuizen** zijn in groter verband georganiseerd.

[...]

Leeuwarder Courant 1963-12-11

Zuivelcoöperatie in overgang stuit op enkele donderkoppen

Binding aan coöperatie door heel ingewikkelde constructie

[....]

Tweede fase

De coöperatieve zuivelindustrie in Friesland heeft de eerste fase (75 jaar) van zijn ontwikkeling achter de rug en staat op het ogenblik in een nieuwe periode, waarin een reorganisatie zijn beslag moet vinden. In het laatste deel van de vorige periode is de particuliere industrie in Friesland een zware slag toegebracht, doch wat er overbleef heeft zich dusdanig gereorganiseerd, dat men een slag voor is geraakt. *Nestlé-Hollandia* zette in Friesland enkele grote fabrieken (**Scharsterbrug**, **Osingahuizen en Bolsward**) neer en kan nu de concurrentie aan. In enkele streken van Friesland is het dientengevolge moeilijk boeren voor de coöperatie te winnen. De coöperatie, die met een verouderd systeem zit van vele plaatselijke volkomen zelfstandige fabriekjes, gaat een zware tijd tegemoet.

[,,,,]

1964

Leeuwarder Courant 1964-05-15

Reorganisatie bij KNM-zuivelfabriek te IJsbrechtum (5)

Volgende week komt er een reorganisatie in het melk vervoer van de KNM-zuivelfabriek in IJsbrechtum bij Sneek. De boeren zullen hun melk dan niet langer rechtstreeks leveren aan IJsbrechtum, maar aan de met IJsbrechtum gelieerde fabrieken in *Bolsward (Hollandia)*, **Osingahuiszen (Lankhorst)** en **Oosterlittens (KNM)**. De fabriek in IJsbrechtum blijft doordraaien en de benodigde melk zal daartoe met tankauto's van de andere fabrieken worden aangevoerd.

De KNM-fabriek te IJsbrechtum blijft behalve als melkinrichting ook draaien als producent van boter en aparte kaas (*Bleuport, Kemhemse* en lunch). De melkaanvoer bij de fabriek bedraagt ongeveer vijf miljoen kg en die hoeveelheid is te gering om de melkontvangst te mechaniseren. De reorganisatie zal geen ontslag van personeel ten gevolge hebben, hoewel bij het normale verloop niet in de vacatures is voorzien dit voorjaar. De melkritten van de fabrieken, die elkaar hier en daar overlappen, kunnen nu ook op een betere basis gezet worden.

Leeuwarder Courant 1964-09-14

Boterkooper zet drie zuivelfabrieken stop o.a. Surhuisterveen Koöperatie wil twintig milj. kg partikuliere melk overnemen

De partikuliere zuivelfabrieken in Surhuisterveen, Oostermeer en Noordwyk (Gr.) zullen met ingang van 17 september de melkverwerking stoppen. De koöperatieve zuivelfabrieken in de omgeving hebben een overeenkomst met de N.V. „Vereenigde Zuivelfabrieken“, die deze fabrieken exploiteert, gesloten, teneinde zoveel mogelijk van de twintig miljoen kg melk, die in de drie fabrieken wordt verwerkt, over te nemen. De directeur van de Vereenigde Zuivelfabrieken, de heer H. Boterkooper te Leeuwarden, heeft eerder contact gehad met de Lijempf, hetgeen op een proces tussen de Lijempf en de Vereenigde Zuivelfabrieken is uitgelopen.

De melk die op 17 september vrü komt, ligt in het gebied van de koöperatieve zuivelfabrieken Bergum-Twijzel, Gerkesklooster, Marum (Gr.), Opeinde en „De Ommelanden“ bü Groningen. De melkrijders van de Vereenigde Zuivelfabrieken blijven volgens de overeenkomst met de koöperatie het vervoer verzorgen. Ten aanzien van het personeel nemen de koöperatieve zuivelfabrieken alle verplichtingen over. Met de vakorganisaties bestaat een geregeld overleg om te bereiken, dat de belangen van de werknemers zoveel mogelijk worden gewaarborgd. Het overleg tussen de koöperatieve fabrieken onderling in deze zaak vond plaats in het kader van de Friese Zuivelbond.

De melk van de Vereenigde Zuivelfabrieken ligt voor zes miljoen kg in het gebied van de koöperatieve zuivelfabriek Gerkesklooster, voor ruim vier miljoen in dat van de zuivelindustrie Bergum-Twijzel en voor 7.5 miljoen bü de fabriek te Marum. De fabriek in Opeinde en De Ommelanden kunnen elk ongeveer een miljoen kg melk krijgen door deze transactie, waarvan het bedrag niet bekend is gemaakt.

Vanmorgen hebben de betrokken boeren bericht gekregen van de stopzetting van de fabrieken. Deze fabrieken blijven het eigendom van de NV Vereenigde Zuivelfabrieken, doch er zal geen melk meer verwerkt mogen worden. De koöperatieve zuivelfabrieken hebben vandaag hun ledenvergaderingen, waarin de kwestie aan de leden wordt voorgelegd en waarin ook de financiële gevolgen van de

overname worden besproken. Het bedrag, dat er aan de heer Boterkooper betaald wordt, kan in enkele jaren door de koöperaties terugverdiend worden doordat de vaste kosten in de fabrieken over een grotere hoeveelheid melk afgeschreven kunnen worden.

De heer Boterkooper heeft zyn boeren vanmorgen bericht gedaan van de transactie. Hij deelt mee, dat de stormachtige ontwikkeling in de mechanisatie van de zuivelindustrie tot vergroting van de fabrieken leidt. Voor deze mechanisatie is op zijn minst dertig miljoen kg melk per fabriek nodig en daarvoor kwamen de drie fabrieken met twintig kg melk te kort. Door de produktie van kleine kazen is het lange jaren gelukt om de drie fabrieken rendabel te laten draaien. Toen echter de vraag naar deze kleine kaasjes onregelmatiger werd en terug begon te lopen, terwijl de weinige producenten van dit kleine goed via overheidsbemoeiingen het bestaan steeds moeilijker werd gemaakt, moest naar andere oplossingen worden uitgezien. Er was slechts één mogelijkheid en dat was een gesprek met de buurfabrieken, die tot de hoogst uitbetalende fabrieken in Friesland behoren. Ir. J. B. Ritzema van Ikema trad bij dit gesprek als tussenpersoon op.

Friese Koerier 1964-11-21

Veel melkleveranciers op 50 jr.-receptie van NVvMC

(Van een onzer verslaggevers)

LEEUWARDEN — Ter gelegenheid van haar vijftigjarig bestaan gaf de *Nederlandse Vereniging voor Melkcontrole* vrijdagmiddag een receptie in de nieuwe zaal van de Harmonie te Leeuwarden. Er kwamen zo veel mensen het bestuur en de directeur gelukwensen, dat er vrijwel geen plaats onbezet bleef. De bestuursleden onder voorzitterschap van gedeputeerde H. M. Gerbrandy, en de directeur, ir. D. Schuurmans, hebben minstens 500 handen moeten drukken.

Veruit de meeste aanwezigen waren veehouders uit heel Noordnederland, die melk leveren aan de bij de vereniging aangesloten fabrieken. Op de feestelijke bijeenkomst, die werd opgeluisterd door de vrolijke klanken van een orkestje, voerde niemand het woord. Kennelijk waren de nodige woorden al gesproken op de aan de receptie voorafgaande (besloten) algemene vergadering.

De *Nederlandse Vereniging voor Melkcontrole* is in mei van 1914 opgericht door de toenmalige zuivelconsulent, wijlen de heer **J. Mesdag**. Blijken een publicatie van voorzitter Gerbrandy in de jubileumuitgave van het verenigingsorgaan is het ontstaan van de vereniging een natuurlijk gevolg geweest van de ontwikkeling van de zuivelindustrie in het begin van de twintigste eeuw, toen de fabrieksmatige zuivelbereiding gemeengoed werd. Aanvankelijk was het begrip voor de betaling naar gelang het vetgehalte van de melk bij de boeren niet groot. Dat gaf aanleiding tot misverstanden, onaangenaamheden en soms zelfs wantrouwen. Dat was ook niet te verwonderen, want in vele gevallen ontbrak betrouwbare voorlichting door objectieve deskundigen.

De coöperatieve fabrieken zijn niet tot overeenstemming kunnen komen met de particuliere instel-

ling. In 1913 wendde deze laatste groep zich tot het bestuur van de Friesche Maatschappij van Landbouw. De heer Mesdag stelde daarop een deskundig rapport samen, hetgeen de oprichting van de *Vereniging voor Melkcontrole* tot gevolg had. Deze vereniging stelde allereerst een controle-dienst in. Meer dan 30 zuivelfabrikanten sloten zich bij de NVvMC aan.

Aanvankelijk men zich tot het bepalen van het vetgehalte en het gewicht van de melk, terwijl ook nog aandacht werd geschonken aan de melkrekeningen en de kwaliteit van de afgeleverde bijprodukten. In de loop van 1957 werd een aanvang gemaakt met het onderzoek van de melk op eiwitgehalte. Begin 1963 volgde het onderzoek van het afvalwater.

De personeelsbezetting is in de loop van de 50 jaar nogal gestegen. In 1914 had de vereniging één controleur in dienst. Momenteel is er een directeur, die wordt bijgestaan door tien medewerkers.

1965

Leeuwarder Courant 1965-05-17

Zestien boeren van Koudum en Warns uit coöperatie – #DGV

Zestien boeren, die tot voor kort aan de coöperatieve zuivelfabrieken in **Koudum** en **Workum** leverden, zijn met ingang van zondagmorgen met hun melk naar de fabriek in **Osingahuizen** gegaan, een fabriek die hoort tot het *Hollandia- Nestlé*-concern. De boeren hebben met elkaar een jaaraanvoer van anderhalf tot twee miljoen kg melk. Het betreft hier elf boeren uit Warns en vijf uit Koudum.

De boeren uit **Warns** hebben zich vorig jaar niet kunnen verenigen met de fusie tussen hun fabriek in Warns en die te **Workum**. Zij meenden, dat hun melk naar de coöperatie in **Hemelum** hoorde te gaan. Direct na de fusie tussen **Workum** en **Warns** probeerden zij reeds de fabriek in **Osingahuizen** voor hun melk te interesseren, hetgeen toen niet lukte. Als gevolg van de fusie tussen de zuivelfabrieken te **Hemelum** en **Koudum** is de vereniging in Koudum, met ingang van zondag opgeheven, waardoor de boeren die niet voor het lidmaatschap van Hemelum getekend hebben, vrij waren hun melk naar een andere fabriek te sturen. Enkele van hen, die oorspronkelijk hun melk leverden aan de opgeheven *KNM-fabriek* in **Nijega** (HO), wilden weer aan een particuliere fabriek leveren. Door het grote aanbod van melk uit de Zuidwesthoek was het voor de fabriek in **Osingahuizen** mogelijk opnieuw een melkriet in te leggen.

Friese koerier 1965-11-25

Melk van „De Eendracht” Delfstrahuizen is verdeeld over 4 fabrieken

DELSTRAHUIZEN — De melk die werd aangevoerd bij de gisteren provisioneel verkochte zuivelfabriek „De Eendracht” te **Delfstrahuizen**, wordt thans geleverd aan vier andere bedrijven. Van de 11,4 miljoen kg melk die jaarlijks in **Delfstrahuizen** werd aangevoerd, gaan er nu 3,4 miljoen naar „De-Takomst” in **Wolvega** e.o. en 4,7 miljoen naar „*NOVAC*” in **Delfstrahuizen**. De rest, 3,3 miljoen kg, is verdeeld over de speculatieve fabrieken „*Hollandia*” te **Scharsterbrug** en „*Lankhorst*” te **Heeg**. Dit deelde de adjunct-directeur van „*NOVAC*” ons gisteren mee.

In de *Friese Koerier* van zaterdag stond dat ongeveer 4 miljoen kg van „De Eendracht” aan „*Hollandia*” wordt geleverd. Dit was dus onjuist.

1970

Leeuwarder Courant 1970-03-23

ook in MAP Lijempf

Lijempf draagt vijf fabrieken over aan Domo en CCF

(Van onze landbouwredacteur)

De Lijempf heeft overeenstemming bereikt met de zuivelcoöperaties in het Noorden over de overdracht van de noordelijke Lijempf-fabrieken, die een jaarlijkse melkaanvoer hebben van 80 tot 90 miljoen kg melk.

Het hoofdkantoor in Leeuwarden en de melkpoederfabriek in **Kampen** zijn niet in deze transactie betrokken. Personeel niet tijdig ingelicht; ruime voorkennis bij beleggers De Domo in **Beilen** is het meeste bij deze overdracht van fabrieken betrokken, doordat deze in het gebied staan, dat ook door de Domo als melkwinningsgebied wordt beschouwd. De overeenkomst, waarin behalve de Domo, ook de CCF in Leeuwarden en de CCF-Domo-onderneming "De Ommelanden" in **Groningen** zijn betrokken, betreft de overdracht van de fabrieken in **Brittil, Tolbert, Doezum, Winsum en Drachten**. In deze fabrieken is nog 180 man personeel aanwezig, waarvoor een regeling getroffen is.

Het is de bedoeling de Lijempf-fabrieken zo snel mogelijk te sluiten. De melk zal dan verwerkt worden in de fabrieken, die aangesloten zijn bij Domo en CCF. In Friesland zullen dat voornamelijk de zuivelfabrieken **Olterterp, Opeinde en Gerkesklooster** zijn. De directie van de Lijempf was vanmorgen bijzonder ontstemd over het uitlekken van de transactie en weigerde daarover verdere mededelingen te doen. Mr. M. Rutgers, directeur van de Lijempf, nam het woord „canard” in de mond. Dit zou aan moeten slaan op het feit, dat de CCF in Leeuwarden niet direct bij de onderhandelingen betrokken is geweest. Het personeel van de Lijempf was vanmorgen nog niet ingelicht over de aanstaande gebeurtenissen. Wel staan er verschillende besprekingen op de agenda, doch het doel van die besprekingen is niet bekend gemaakt.

Omtrent de transacties, die de Lijempf nu uitvoert, heeft een ruime mate van voorkennis bestaan. Reeds voordat de kaasfabriek in **Ursem** vorige week werd afgestoten, deelden banken aan hun effectenklanten mee, dat de transacties van de Lijempf binnen veertien dagen rond zouden zijn. Van deze voorkennis is in ruime mate gebruik gemaakt. Onze beursmedewerker schreef daarover zaterdag reeds het volgende in de *Leeuwarder Courant*: „Een belangrijke uitschieter was ook het aandeel in de Lijempf, waar dagelijks zeer grote posten uit de markt genomen worden. De stijging kreeg reliëf door het bericht van de verkoop van de kaasfabriek Prinses te **Ursem** aan de Noord-Holland, waardoor de Lijempf een flinke som geld binnen zal krijgen. De beurs ziet er het begin van het einde in, althans wat het zelfstandig bestaan van het bedrijf betreft en was bereid tot circa f 67 voor het aandeel te betalen. Op oude basis komt dat uit op bijna 270 procent tegen 230 procent een week eerder. Voor het aandeel betekent deze stijging een opmars naar nieuwe recordhoogte.”

Vervolg in MAP Lijempf / Concentratie

Leeuwarder Courant 1970-03-26

ook in MAP Lijempf

**Brieven van Lijempf en Domo stichten verwarring bij boer
Misverstanden over sluiting Lijempf zuivelfabrieken**

Leeuwarder Courant 1970-04-11

ook in MAP Lijempf

Strijd om Lijempf-melk in Friesland ontbrand

Groepen boeren willen leveren aan ontvangstation Veenwouden

uwarder Courant 1970-04-13

Melk oorlog om Lijempf melk tegen Winschoten?

Drachten nog niet dicht

Leeuwarder Courant 1970-04-16

Coöperaties kopen melk Freia-Veenwouden (12,5)

Melk verdeeld over 9 coöperaties

LC. 1973-04-13

Naaststaande advertentie in LC

LC. 1973-04-16

Lijempf voert besprekingen over mogelijke samenwerking. De notering van gewone aandelen is op de Amsterdamse effectenbeurs maandag stopgezet. Zo heeft de raad van commissarissen bekend gemaakt.

LC. 1973-04-17

Koper Lijempf morgenavond bekendgemaakt.

LC. 1973-04-18

Wassanen doet bod op Lijempf

Veevoederbedrijf – kunstkalvermelk en speciaalproducten - Wassanen uit Wormer heeft een omzet van 730 Mln.

LC. 1973-04-19 Onderstaand artikel

Wessanen koopt **Lijempf** voor 18 miljoen

LEEWARDEN — De Lijempf NV wordt overgenomen door het veevoeder en voedingsmiddelen concern Wessanen te Wormerveer. Het bedrijf zal een bod doen op alle aandelen van het bedrijf. Dit bod zal liggen tussen de 75 en 80 gulden per aandeel van f 25,— nominaal. De laatste beurskoers van Lijempf bedroeg f 58,50.

Wessanen betaalt voor het bedrijf, dat vestigingen heeft in Kampen en Oldebroek, een bedrag van ruim achttien miljoen gulden. Het bestuur van **Lijempf** heeft dinsdag bijna de gehele dag gesproken met de vakbonden. Daarbij is vast komen te staan, dat de fusie geen nadelige gevolgen heeft voor de 250 personeelsleden van **Lijempf**.

N.V. LEEUWARDER IJS-
EN MELKPRODUCTEN-
FABRIEKEN
N.V. **LIJEMPf**
LEEWARDEN

**Informatieve
vergadering van
aandeelhouders**

te houden op donderdag 28 juni 1973 te 11.30 uur in het Oranje Hotel, Stationsweg 4 te Leeuwarden, ter bespreking van het bod van Koninklijke Wessanen N.V. op de aandelen van onze vennootschap.

Het bericht aan de houders van aandelen is vanaf maandag 18 juni a.s. verkrijgbaar bij een der kantoren van Amsterdam-Rotterdam Bank N.V. en Pierson, Heldring & Pierson te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Wormerveer en Leeuwarden, voor zover aldaar gevestigd.

Aandeelhouders, die deze vergadering wensen bij te wonen, worden verzocht ingevolge artikel 15 der statuten de mantels hunner aandelen of de depotbewijzen der banken, waar de aandelen in bewaring zijn, uiterlijk op maandag 25 juni 1973 te deponeren bij de Amsterdam-Rotterdam Bank N.V., Rokin 43, ingang Nes 40, Amsterdam, of Leeuwarden en bij de heren Pierson, Heldring & Pierson, Herengracht 206-214, Amsterdam, tegen in ontvangstneming van een reçu.

De directie

Einde Lijempf van J. E. Scholten;

Bedrijf heeft op dat moment nog vestigingen in Leeuwarden, Kampen en Oldebroek. Er werken nog 250 man personeel, waarvoor, zo is de bonden toegezegd, het geen nadelige gevolgen heeft.

Leeuwarder Courant 1973-06-18

Wessanen verwacht:

„Rentabiliteit Lijempf straks verbeterd"

WORMERVEER - Tot maandag 9 juli hebben aandeelhouders NV Lijempf gelegenheid gebruik te maken van het aanbod tot overneming door Koninklijke Wessanen NV. Voor telkens -15 aandelen Lijempf groot f 25 nominaal aankunnen worden verkregen nominaal f 1000 7 pct. achtergestelde in gewone aandelen converteerbare obligaties Wessanen. De uit te reiken 7 pct. converteerbare obligaties zullen rente dragen vanaf 1 juli 1973. Bovendien worden scrips uitgegeven in de coupures 1 en 5 x f. 68,88 nominaal, zo blijkt uit het omwisselingsbericht.

Advertentie LC. 1973-06-19

Ten aanzien van het aanbod geldt als voorwaarde dat het bod gestand wordt gedaan, indien tenminste 90 pct. van het thans geplaatste aandelenkapitaal Lijempf voor de sluitingsdatum wordt aangeboden, onverminderd overigens de bevoegdheid ook bij een geringer percentage het bod gestand te doen. Uiterlijk op 13 juli wordt bekendgemaakt of het aanbod gestand wordt ~aan. Officiële notering ter beurze van Amsterdam zal worden aangevraagd.

Wessanen is geïnteresseerd in Lijempf enerzijds vanwege verdere diversificatie, anderzijds vanwege raakvlakken met het assortiment van Lijempf. Wessanen heeft het volste vertrouwen binnen enkele jaren de rentabiliteit van Lijempf te kunnen opvoeren.

Bij gestand doen van het bod zal f 16 mln. van de opbrengst van een uit te geven 7 pct. achtergestelde in gewone aandelen converteerbare obligatielening groot f 40 mln. worden gebruikt voor de overneming van Lijempf. Indien dit aanbod niet gestand wordt gedaan, zal de uitgifte worden teruggebracht tot f 24 mln. Op 27 juni staat de inschrijving op de f. 24 mln. achtergestelde convertible open. De koers van uitgifte die tenminste 100 pct. zal zijn, zal uiterlijk op 25 juni worden bekendgemaakt. De.....

LC. 1973-07-17

Lijempf onder nieuwe beheersmaatschappij Wessanen Lactosector

De raad van bestuur van *Koninklijke Wessanen* te Wormerveer deelt mee, dat na de recente overname van Lijempf (Leeuwarder IJs- en Melkproductenfabrieken) te Leeuwarden, een nieuwe beheersmaatschappij nl. Wessanen Lactosector BV zal worden opgericht, waaronder een aantal werkmaatschappijen zal ressorteren. Tot directeur van deze sector is benoemd de heer H. Bolt, voorheen lid van de directie van de beheersmaatschappij Wessanen Cacao-Oliesector BV, alsmede directeur van de werkmaatschappij Wessanen Cacao BV en Wessanen Oliefabrieken BV.

De directie van de op te richten respectievelijk reeds bestaande werkmaatschappijen van de Lactosector, de Lijempf BV, Lijempf Internationaal BV en Van Heel's Gecondenseerde Melkmaatschappij BV zal worden gevormd door: Lijempf BV i.o. Leeuwarden: algemeen directeur H. Bolt, commercieel directeur G. Wiessenberg, bedrijfsdirecteur G. Piekstra ing, Lijempf Internationaal BV i.o. Leeuwarden: directeur G. Wiessenberg. Van Heel's Gecondenseerde Melkmaatschappij BV Kampen: directeur G. Piekstra ing. De heer G. van Leeuwen, momenteel waarnemend directeur van NV Lijempf, zal als adviseur van de nieuwe directie werkzaam zijn.

1977-ZJB

Friese zuivelfabrieken 'Levensmiddelenjaarboek' 1977

1977	Bolsward , <i>Nestlé Nederland</i> , <u>Harlingerstraat 65</u> , (05157) 3141 – K.J. Swierstra, gesuikerde condens, evap., gest. Melk en speciaalprodukten. (hoofdkantoor: <i>Nestlé Nederland B.V.</i> te Amsterdam-Nieuwendam).	<i>Nestlé</i>	
1977	Leeuwarden , B.V. <i>Lijempf</i> (werkmaatschappij: <i>Wessanen Lactosector</i>), <u>Potmarge 3-5</u> , Postbus 406, (05100) 31021, telex 46115, kindervoeding, ijsmix, roomboter, melkpoeder, gesteriliseerde melk, chocolademelk en andere speciaalprodukten.	<i>Lijempf</i>	
1977	Oosterlittens , <i>Nestlé Nederland B.V.</i> , <u>Huylickensteinstraat 49</u> , (05173) 252, 526- W.W. Jorritsma, walsenpoeder, speciaalprodukten, automatenpoeders en veevoeders (<i>Vacca</i>), hoofdkantoor <i>Nestlé Nederland B.V.</i> te Amsterdam-Nieuwendam).	<i>Nestlé</i>	
1977	Osingahuizen , (post Heeg), <i>Nestlé Nederland B.V.</i> , nr. 16, Postbus 194, Sneek (05154) 2441 – A. Feenstra, kaas, boter, melkpoeder, weipoeder, speciale kaassoorten (Bluefort en Kernheim), (hoofdkantoor <i>Nestlé Nederland</i> te Amsterdam-Nieuwendam).	<i>Nestlé</i>	
1977	Scharsterbrug , <i>Nestlé Nederland B.V.</i> , <u>Hollandiastraat 15</u> , (05138) 2241 – A. Visser, melkpoeder en speciaalprodukten. (hoofdkantoor: <i>Nestlé Nederland</i> te Amsterdam-Nieuwendam).	<i>Nestlé</i>	
1977	Sneek , <i>Nestlé Nederland B.V.</i> , <u>Harste 15</u> , Postbus 194, (05150) 2644 – Tj. Visser, cons. Melk en -produkten (hoofdkantoor: <i>Nestlé Nederland</i> te Amsterdam-Nieuwendam).	<i>Nestlé</i>	
1977	Veenwouden , <i>Freia B.V.</i> , <u>Zuiderweg 4</u> , (05110) 2201 – ing. H. Postma, kaas.		

1976

Leeuwarder Courant 1976-03-16

H. Boterkooper (88) - bekend man in de zuivel - overleden

LEEWARDEN — Zondag is plotseling in zijn woonplaats Leeuwarden overleden de heer H. Boterkooper op de leeftijd van 88 jaar. De heer Boterkooper was vele jaren directeur van de **Verenigde Zuivelfabrieken**, welke in diverse plaatsen in den lande zuivelfabrieken bezat.

De overledene werd geboren in **Kuinre** en begon zijn loopbaan op twaalfjarige leeftijd in de plaatselijke zuivelfabriek van directeur-eigenaar Treurniet, die in de jonge employé terecht een heldere kop zag. Toen hij zeventien jaar telde was Boterkooper al zulk een goed kaasmaker, dat hij naar Duitsland ging om daar in een fabriek te Bunde les in dit handwerk te geven. In ons land terug werkte hij als assistent in zuivelfabrieken te **Ried** en **Sneek**.

In 1910 associeerde hij zich met de heer W. van der Meer, een boer te **Nijeholtpa**, die tevens een zuivelfabriek bezat en een goede kaasmaker zocht. Uit deze samenwerking groeide het directeurschap van Boterkooper in tal van zuivelfabrieken, die allengs werden aangekocht: **Surhuisterveen**, **Makkum**, **Steenwijkerwold**, **Noordwijk (bij Marum)**, **Oostermeer** en **Schoonrewoerd (Z-H)**.

De sterke veranderingen in de zuivelwereld maakten, dat de heer Boterkooper zijn belangen ging consolideren. In 1964 werden de fabrieken in het Noorden overgedaan aan de coöperatie, die ze successievelijk sloot. De fabriek in **Schoonrewoerd** is eveneens in andere handen terecht gekomen maar draait nog volop. De heer Boterkooper was de laatste vijf jaar geheel uit zaken teruggetrokken. De teraardebestelling vindt donderdagmiddag a.s. plaats in Kuinre na een uitvaartdienst in de hervormde kerk, die om half twee begint.

1979

Leeuwarder courant 1979-05-02

Oud-directeur Jan Anema (82) van „Freia” Veenwoude overleden

WOLVEGA - In de Lenna-flat is op 82-jarige leeftijd overleden de heer Jan Anema. De heer Anema was tientallen jaren lang directeur van de zuivelfabriek „Freia" in Veenwouden, een particuliere onderneming, die in 1906 eigendom van de familie Anema werd. „Freia", de eerste particuliere zuivelfabriek in Friesland, werd in 1969 overgedragen aan de coöperatieve zuivelfabriek van Winschoten en een jaar later gesloten. De heer Anema bekleedde een aantal bestuursfuncties in de zuivelwereld, zoals van de Vereniging voor Zuivel- en Melkhygiëne (VVZM) in Nederland (een vereniging van particuliere zuivelfabrieken), van het Boter en Kaascontrolestation, de Nederlandse Vereniging van Melkcontrole en de Friese Zuivelvereniging, een vereniging van boeren die leverden aan particuliere fabrieken en een aantal directeurs van die bedrijven. Verder had de heer Anema zitting in een aantal commissies van het Produktschap voor Zuivel in Den Haag. Hij was Officier in de Orde van Oranje Nassau.

De familie heeft gekozen voor een onopvallende uitvaart. Het stoffelijk overschot van de overledene is vandaag in alle stilte gecremeerd.

1980

1984

Leeuwarder Courant 1984-06-02

Tekst behorende bij serie TOEN en NU – fabriek Oostermeer

Over L.IJ.E.M.P.F. en andere particuliere zuivelfabrieken

(Van een onzer redacteuren)

Het waren de particuliere ondernemingen die in het laatst van de vorige eeuw de aanstoot gaven tot het fabrieksmatig verwerken van de melk. In deze aanvangsfase beleefden deze bedrijven hun grootste bloei en waren ze lange tijd in aantal de meerdere van de coöperatieve ondernemingen. In 1899 bereikte het aantal particuliere zuivelfabrieken zijn grootste hoogte. Met 49 bedrijven hadden de ondernemers her en der in Friesland een bolwerk voor de bereiding van zuivelprodukten. Toen was overigens het aantal coöperatieve zuivelfabrieken al gestegen tot 68 stuks.

Uit andere gegevens blijkt verder dat in 1899 al 57 procent van de totale hoeveelheid melk in Friesland werd verwerkt door de coöperaties. In 1910 was dat percentage al gestegen tot 68 en in 1930 werd driekwart van de Friese melk in coöperatieve fabrieken verwerkt. Daarmee is tegelijk aangegeven dat de invloed van de particuliere ondernemingen steeds meer afnam.

Verschillende van de aanvankelijk als pionier werkende zuivelondernemers, lieten het op den duur afweten. Ook volgden in deze branche al gauw concentraties. In 1931 waren er nog maar 28 particuliere bedrijven over. Het groeiende blok coöperaties zag echter de ontwikkeling van steeds groter wordende particuliere ondernemingen als de N.V. Hollandia en KNM en vanzelfsprekend ook de Lijempf met wantrouwende blikken aan.

Voor de Friese boer kreeg de zuivelcoöperatie een steeds groter wordende betekenis. Toch zijn er ook heel wat coöperaties gevallen. Het bestaan van door boeren gestichte fabrieken in bijvoorbeeld Boornzwaag, Boyl, Oldeholtade, Spanga, Surhuizum en Tzummarum heeft maar enkele jaren geduurd. Voortijdig zijn de deuren van deze fabrieken gesloten. Wat eigenlijk „Concordia” had moeten lopen of een „Goede Verwachting” had moeten zijn, werd in werkelijkheid een teleurstelling voor de boeren die vaak na lang aarzelen de weg van de fabrieksmatige zuivelbereiding waren ingeslagen.

Tientallen jaren was er in Friesland volop bedrijvigheid door de zuivelindustrie. Bijna ieder dorp van enig aanzien bezat een rokende schoorsteenpijp van een zuivelfabriek. Velen vonden werk in deze sector. Vaak was „it fabryk” van enorm grote betekenis voor het wel en wee in een dorp. Niet alleen voor de boeren, maar ook

voor de zuivelarbeiders, die in het dorp woonden.

Logisch dus, dat het verdwijnen van „it fabryk" een gevoelig verlies voor een dorp betekende. Zeer snel zijn er vanaf 1950 tientallen zuivelfabrieken gesloten, toen de fusie-golf zich eenmaal in gang had gezet. In 1954 waren er nog 77 coöperaties en 18 particuliere ondernemingen in Friesland. Hoe snel dit proces om zich heen heeft gegrepen, bewijzen de cijfers uit 1981. Er bleken toen al 60 coöperatieve en 8 particuliere fabrieken hun deuren te hebben gesloten.

Ondanks het principe dat het personeel met de melk meeding, waren die sluitingen sterk van invloed op het bestand zuivelarbeiders. In 1954 was er bijvoorbeeld nog werk voor zo'n 4500 mensen, in 1981 konden er echter nog maar een kleine 2000 in de zuivelfabrieken aan de slag.

Het wel en wee van veel voormalige zuivelfabrieken is de afgelopen jaren op deze plaats beschreven. Het lot van deze complexen was vaak triest. Leegstand knaagde soms aan de oude complexen en van grote bedrijvigheid voor het dorp was in de meeste gevallen geen sprake. Een enkele oude zuivelfabriek was zelfs al verworden tot een puinhoop. Ook zijn er plaatsen waar ooit een trots boerenbezit heeft gestaan, maar waar het gebouw al is afgebroken of afgebrand.

[....]

BIJLAGEN

Bijlage-01

Geschiedenis van de K.N.M.-Sneek

Bron van deze tekst : <http://www.archieven.nl/pls/m/zkstart.ahd.....>

N.V. Koninklijke Nederlandsche Mij. van Kaas- en Roomboterfabrieken

.....

Op 5 juli 1882 werd de *N.V. Nederlandsche Maatschappij van Kaas- en Roomboterfabrieken* opgericht. Deze Maatschappij is een model en stimulans geweest voor de oprichting van zuivelfabrieken in zowel Friesland als daarbuiten.³ In tegenstelling tot de bedrijven van het eerste uur beschikte de Maatschappij over voldoende kapitaal; grote fabrieken konden worden ingericht en financiële tegenvallers konden worden opgevangen. Het doel van de onderneming was het kopen en verkopen van melk, het produceren van roomboter en kaas en het verhandelen van deze produkten. Met gebruik van de beste vakkennis in Nederland probeerde men uitstekende produkten te maken. Deze werden onder gedeponeerde handelsmerken zowel in binnen als buitenland verkocht.⁴

Het initiatief tot de oprichting van de Maatschappij is met name genomen door D. Harmens, handelaar in boter te Harlingen, en Th.J. Waller, burgemeester van Anna Paulowna.⁵ In contact gekomen met belangstellenden voornamelijk uit het westen van het land kwamen zij tot de oprichting van de vennootschap. Hoewel de Maatschappij gevestigd werd te Amsterdam startte de onderneming in 1883 met twee fabrieken in Friesland: bij **Sneek** en te **Bolsward**. Bij de oprichting werd de leiding opgedragen aan een directeur en drie commissarissen waarvan er één president commissaris was.⁶ Doordat de onderneming een N.V. was, berustte het hoogste gezag bij de vergadering van aandeelhouders die jaarlijks werd gehouden. Op fabrieksniveau werden er administrateurs aangesteld.

Na enkele moeilijke jaren braken er vanaf 1886 betere tijden aan. Problematisch was tijdens de eerste jaren vooral de geringe bereidheid tot het afstaan van de melk door de boeren. Andere problemen lagen in de technische en personele sfeer. Na verloop van tijd ging het de onderneming zo goed dat het aantal fabrieken uitgebreid werd. In 1889 (1888) werd een derde fabriek te **Oosterlittens** in gebruik genomen. In 1890 en 1891 volgden de fabrieksvestigingen in **Oudega(W)** en **Wommels**. Inmiddels had de Maatschappij in 1888 Harlingen als vestigingsplaats gekregen, hetgeen in 1893 Leeuwarden werd. Als erkenning van de voortrekkersrol die de Maatschappij voor de verbreiding van de zuivelindustrie heeft gespeeld, werd haar in 1899 het praedicaat koninklijk toegekend.⁷ De Maatschappij zal verder aangeduid worden met de initialen K.N.M.

Hoewel aanvankelijk de particuliere bedrijven de toon aangaven ontstonden er spoedig coöperatieve bedrijven. In 1886 richtte in **Warga** een aantal boeren gezamenlijk de eerste coöperatieve zuivelfabriek op. Vervolgens breidde het aantal zich snel uit. Rond 1900 waren er in Friesland reeds even-

³ Croesen, Ontwikkeling zuivelbereiding, 87.

⁴ Inv. nr 454

⁵ J.J. Spahr van der Hoek, Geschiedenis van de Friese landbouw I (Drachten 1952) 537.

⁶ Inv. nr. 44

⁷ Inv. nr. 46, 464 en 468.

veel particuliere als coöperatieve fabrieken.⁸ Spoedig ontstond er een belangenstrijd tussen de twee vormen.

Omstreeks 1906 rezen er bestuurlijke problemen tussen de Raad van Commissarissen en de Directie. Een belangrijke oorzaak hiervan vormde de niet langer door de directeur wenselijk geachte bemoeienis met het beheer van de K.N.M. door de Commissarissen. Hiervan was de in Friesland wonende commissaris en adviseur Borger de exponent. Bovendien werd de afhankelijkheid van de firma D. Harmens en Co. die grotendeels de export van de zuivelprodukten verzorgde en verstrengeld was met de directeur niet langer wenselijk geacht.

Het bovenstaande en de groei van de K.N.M. van twee naar vijf fabrieken vroeg naar verloop van tijd om organisatorische veranderingen.⁹ Een rapport van de ingestelde enquêtecommissie en de statutswijzigingen van 1907 en 1908 openden hiervoor de weg. De K.N.M. kreeg niet alleen Sneek als nieuwe vestigingsplaats, maar huurde daar ook een eigen kantoor, waar men voordien niet over beschikte.¹⁰ De Raad van Commissarissen werd uitgebreid van drie naar vijf leden. Door de ontstane bestuurlijke problemen vond er een directeurswisseling plaats en werd het mogelijk een adjunct directeur te benoemen. Deze werd in 1909 benoemd.

De K.N.M. legde zich vanaf het begin met name toe op de produktie van kaas. De boterbereiding kwam op de tweede plaats. Er werd voornamelijk Goudse- en Edammerkaas gemaakt. Deze kaas werd aanvankelijk vooral naar Engeland geëxporteerd, maar tegen 1914 was de export naar Frankrijk, België en met name Duitsland minstens zo groot geworden. Gedurende de Eerste Wereldoorlog werd de export naar het buitenland bemoeilijkt.

Een belangrijke wijziging in de status van de K.N.M. vond in 1919 plaats; de meerderheid van de aandelen kwam in bezit van de N.V. Hollandia te Vlaardingen, zodat de K.N.M. daar een dochtermaatschappij van werd.¹¹ De overname veranderde de status van de K.N.M.-directeur, deze werd bedrijfsleider van een dochteronderneming. Tevens werden de directieleden van *Hollandia* K.N.M.-commissarissen. Redenen voor de overname waren de voortdurende strijd tussen de coöperatieve en de particuliere bedrijven in Friesland, de moeilijkheden om voldoende kapitaal te verkrijgen en de concurrentie met de N.V. Hollandia te Vlaardingen.¹² De overname betekende niet dat de K.N.M. haar zelfstandigheid verloor. Dit werd geïllustreerd door de overname van een drietal fabrieken.

Ten eerste werd in 1920 de Zuivelfabriek "*de Wouden*" te **Nijega** (HON) door de K.N.M. van *Hollandia* overgenomen. Hiermee groeide het aantal K.N.M.-fabrieken van vijf naar zes.¹³ Ten tweede werd in 1921 van de N.V. Johs. Halbertsma's Zuivelindustrie te Sneek, de zuivelfabriek "*La Normandia*" overgenomen en vervolgens omgezet in de N.V. "*Normandia*" Zuivelfabriek & Koelhuis. Tenslotte kwamen in datzelfde jaar alle aandelen van de N.V. Stoomzuivelfabriek **Bovenkniipe** in handen van de K.N.M., welke als zelfstandige N.V bleef voortbestaan.¹⁴

Vanaf het eind van de jaren twintig werd de zelfstandigheid van de K.N.M. beperkter. Zo werd de afzet van boter en kaas van *Hollandia* en de K.N.M. verzorgd door de gezamenlijk opgerichte N.V. *Algemene Botercentrale*. Later werd deze afzet door de verkoopafdeling van *Hollandia* voortgezet.

8 Croesen, Ontwikkeling zuivelbereiding, 91

9 Zie het archief van de Raad van Commissarissen.

10 Inv. nr. 97

11 Inv. nr. 460.

12 Inv. nr. 1.

13 Notarieel archief inv. nr. 12060, akte nr. 322.- Inv. nr. 22.

14 Inv. nr. 22

Bovendien had *Hollandia* de hand gehad in de noodzakelijke financieel-administratieve reorganisaties van 1932 en 1941, waarmee de controle op de K.N.M.- administratie werd versterkt.

Tijdens de jaren '30 werd de K.N.M. geconfronteerd met het proces van rationalisering in de zuivelindustrie. Dit leidde in 1934 tot de sluiting van de vestiging **Wommels**.¹⁵ Het jaar daarop volgde de liquidatie van de afzonderlijke N.V. te **Bovenknijpe**. Rond 1930 ging de K.N.M. zich toeleggen op de bereiding van andere produkten zoals flessemelk, yoghurt en slagroom. Deze produkten werden vooral in de grotere plaatsen van Friesland verkocht. Dit gebeurde zowel door eigen zuivelwinkels als door venters. Enkele fabrieken werden daarvoor voorzien van een melkinrichting.¹⁶

Gedurende de Tweede Wereldoorlog liep de produktie terug en werden een aantal fabrieken tijdelijk stilgelegd. Na de oorlog zijn de K.N.M.-bedrijven opnieuw aan de eisen van de tijd aangepast. In de loop van de jaren is een verregaande specialisatie ingevoerd. De meeste fabrieken hadden zich in het maken van één of twee soorten kaas gespecialiseerd. In 1957 vierde de K.N.M. haar 75-jarig bestaan en het volgend jaar werd er bij de K.N.M.-Sneek een nieuwe melkinrichting geopend.¹⁷

Rond 1960 kwam aan de na-oorlogse bloeiperiode een einde. Na de vooroorlogse fusies en overnames trad er in de zuivelindustrie een nieuwe concentratiefase in. De schaalvergroting zou tot de sluiting van K.N.M.-vestigingen en uiteindelijke opheffing van de hele onderneming leiden. In 1960 werd de K.N.M.-**Nijega** gesloten, een jaar later volgde de K.N.M.- **Bolsward** en in 1962 de K.N.M.-**Oudega**.¹⁸ De in deze fabrieken verwerkte melk werd voortaan aan de Hollandia-fabriek te **Bolsward** en de N.V. *Lankhorst* te **Heeg**, sinds 1957 eigendom van *Hollandia*, geleverd. Het personeel van de gesloten fabrieken kon, als gevolg van een personeels tekort in de zuivelindustrie, daar ook geplaatst worden. Aan het begin van de jaren zestig was het aantal K.N.M.-fabrieken teruggelopen van vijf naar twee.

In 1962 vond er een uitbreiding plaats waarbij de K.N.M., de Hollandia-dochter de N.V. A. Lankhorst te **Heeg**, overnam. Reeds in 1965 werd de exploitatie van de K.N.M.-**Oosterlittens** aan de N.V. *Hollandia* overgedragen en bleven alleen de K.N.M.- fabriek te **Sneek** en de nieuwe vestiging te **Heeg** over. Het jaar daarop kreeg de K.N.M. **Heeg** als vestigingsplaats. De positie van de K.N.M. werd in 1969 tijdelijk versterkt door overname van de afdeling melkinrichting van de stopgezette zuivelfabriek "*Normandia*" te **Sneek**.¹⁹

De na de oorlog geïntensiverde samenwerking van *Hollandia* met *Nestlé* leidde er in 1971 toe, dat de K.N.M.- *Hollandia* en *Nestlé*-Amsterdam overgingen tot de oprichting van de vennootschap onder firma *Nestlé Nederland*.²⁰ Dit betekende in de praktijk reeds het einde van de K.N.M. In 1975 werd deze firma ontbonden, waarop de K.N.M., na opgegaan te zijn in de inmiddels opgerichte *Nestlé Nederland B.V.*, volledig is geliquideerd.²¹

L. Kamminga, Speculatieve zuivelfabrieken in Friesland. Lezing voor het Werkverband voor Plaatselijke Geschiedenis 1984 (Bestemd voor intern gebruik van het Rijksarchief Friesland, 1994).)

15 Inv. nr. 23.

16 Inv. nr. 464

17 "K.N.M. fabriek komt maandag met bottelmelk", Sneeker Nieuwsblad 113e jaargang no. 89 (6-2-1958)

18 Inv.nr. 54 en 411.

19 "Zuivelfabriek "Normandia" Sneek sluit 21 februari", Leeuwarder Courant, 218e jaargang no. 32 (7-2-1969)

20 Inv. nr. 18

21 "Verslag van de directie aan de Raad van Commissarissen" in: het Verslag over het boekjaar 1975 voor de Vergadering van Aandeelhouders van de Vennootschap onder firma *Nestlé Nederland* (zie archiefdossier K.N.M.-Sneek).

Lijst van K.N.M.-directeuren

Th. J. Waller, 1882-1888

Th. J. Waller en D. Harmens, 1888-1901

D. Harmens, 1901-1908

J.G. Hibma, 1908-1929

M. Haagsma, 1929-1938

J. Nauta, 1938-1969

K. Zwikker, 1969-(1976)

Bijlage-02

Bron: <http://www.archieven.nl/.....> (Zie ook Bijlage-01 KNM)

De N.V. "Normandia" Sneek ²²

De boterfabriek "*La Normandia*" werd in 1888 door H. Halbertsma aan de Leeuwarder Straatweg te Sneek gesticht. Spoedig werd de boterfabriek onderdeel van de Vennootschap onder firma Joh's Halbertsma. De fabriek werd in 1893 uitgebreid. In 1921 werd de "*La Normandia*" door de K.N.M. van de N.V. Joh's Halbertsma's Zuivelindustrie overgenomen. De fabriek werd daarmee omgezet in de N.V. "*Normandia*" Zuivelfabriek & Koelhuis. De overname door de K.N.M. is op "*Normandia*" van weinig invloed geweest.

Gedurende een korte tijd werden de notulen van de vergaderingen van aandeelhouders na de overname in het K.N.M.-notulenboek bijgeschreven. Bovendien heeft de onderneming korte tijd het adres van het K.N.M.-kantoor te Sneek gehad. Daarna is de onderneming waarschijnlijk zelfstandig doorgedaan. Verdere gegevens zijn daarover onbekend.

Archiefbescheiden aangaande "*Normandia*" zijn nauwelijks aangetroffen. Het bedrijf raakte door middel van een holding verbonden met de N.V. "*Freia*" te **Veenwouden**. De wegen van "*Normandia*" en de K.N.M. doorkruisen elkaar waarschijnlijk pas in 1969 weer. *Normandia* wordt dan stopgezet en de K.N.M. neemt de afdeling melkinrichting over.

22 Archieven.....L. Kamminga, Speculatieve zuivelfabrieken in Friesland.

Bijlage-03

Voorlopige lijst

Friesland	naam	De Wit	L	K	V	C	Opmerking
							L=Lijempf / K=KNM / V=Ver.Zuivelf. / C= '55 Coöp.
Ameland	De jong	1896-1934					In 135 naar Coöp. En sluit
Anjum		1891-1925	X				Begon als coöp. 1899 (p) 1912 Ingebracht f 29.100
Augustinusga		1899-1969	X			?	1912 Lijempf – Ingebracht f 14.000 – melkontv.st.
Berlikum	J. J. Zwart	1889-1967	X			X	1916 Swart's Lijmpf bleef lang ontvangstation
Bolsward	KNM	1883-1961		X			
Bolsward	Hollandia	1896-h					
Bovenknijsje		1903-1934					
Dokkum		1927-1955	X			X	1916 nw fabr. Sluiting; Anjum, Metslawier, Dokkum
Dokkum	(Helder)	1889-1927					
Drachten		1889-1970	X				1912 Lijempf Ingebracht f 17.000
Echten		?-?					
Harlingen	Eersteling	1920-?					
Heeg (Osingah.)	Lankhorst	1889-1986					
Fr. Palen							1946 L
Joure (Snikzwaag)	De Boer	1884-1912					
Joure	Brouwer	1899-1912					
Joure	De Vlecke	1899-1932					
Joure	Neerlandia	1888-1902					
Kootstertille	De Hoop	1881-1920	X				Lijempf Verkoop fabriek 1920
Leeuwarden	Lijempf	1912-1886	X				1912 Ingebracht f 125.000
Leeuwarden	Ver Z.	? -1963		X			
Lemmer	Lankhorst	1900->					
Makkum	Eersteling	1913-1944					
Metlawier			X				Tot 18-9-1915 NV. Swart's zie LC 1940-04-30
Mildam		1898-1899					
Noordwolde		1907-1947					
Nijega	KNM	1893-1960		X			>Halbertsma > Nestlé
Nijeholtpade	R Dekker	1893-1960					
Oenkerk	Apollo	1889-1913	X				1912 Lijempf Ingebracht f 8.000
Oldeboorn	De Pauw	1896-?					
Oosterlittens	KNM	1888-1982		X			
Oostermeer	Ver. Z.	1904-1963			X		
Oudega	KNM	1880-1962		X			
Scharsterbrug	Hollandia	1911-h					
Schierm.oog	De Vlucht	1926-1936					
St.-Nikolaasga	Eensgez.	1891-1911					> 1906 naar Hollandia
Sloten		1891-1959	X			X	ca. 1935 / In 1958 Veevoederfabriek
Sneek	KNM	1883-1963		X			>Hollandia >Nestlé
Sneek	Normandia	1888-1969					
Suameer		1908-1931	X				1912 Lijempf Ingebracht f 15.000
Surhuisterveen	Ver. Z.	1891-1963			X		Eerder 3x anders
Uraterp	Aurora	1898-1911					
Veenwoude	Freia	1879-1969					
Tjummarrum							1912 Ingebracht f 7.000
Wolvega	Frieslandia	?-1990	X				ca 1935 / 1957 Rivella fabriek
Wolvega	Visser	1894-1918					
Wommels	KNM	1892-1934		X			
Workum	Tjebbes	1889-1955	X			X	1939 Lijempf / '55 div. coöperaties

